

Z P R A V O D A J

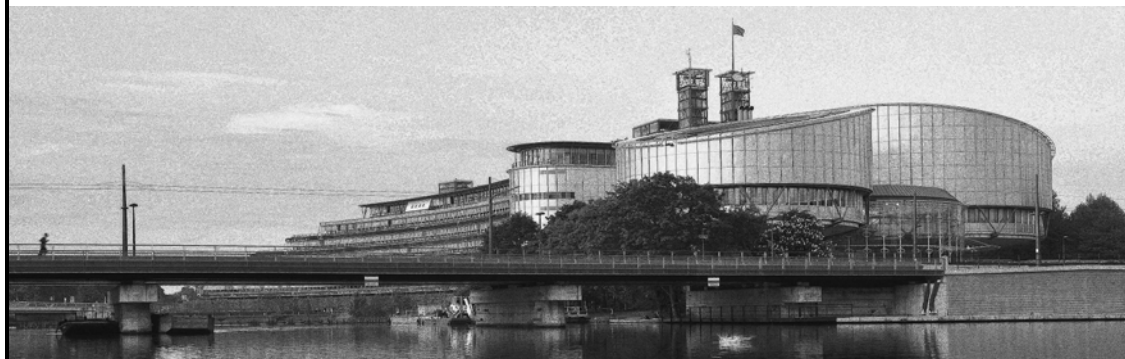
KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 3 / Číslo 3
Říjen 2015

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archív zde](#)).

*„Konference vyzývá smluvní strany
Úmluvy, aby podpořily snazší do-
stupnost rozsudků Soudu (...),
a to • prostřednictvím jejich
zveřejňování a šíření mezi zajíma-
vané osoby, zejména orgánům
výkonné moci, zákonodárným
sborům a soudům, a je-li to namístě,
též národním organizacím
na ochranu lidských práv a
zástupcům občanské společnosti,
a tím je zapojily do procesu
výkonu rozsudků Soudu,
a • pořizováním překladů a shrnutí
relevantních dokumentů, včetně
významných rozsudků Soudu.“*

[Bod B-2-f) **Prohlášení z Bruselu**
přijaté dne 27. března 2015
na konferenci na vysoké úrovni
,K provádění Evropské úmluvy
o lidských právech: naše
sdílená odpovědnost‘]

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Vlevo uvedená citace z prohlášení přijatého na zatím poslední ministerské konferenci k budoucnosti systému Evropské úmluvy o lidských právech („Úmluva“) vyzývá k setrvalé aktivitě vyvíjené s ohledem na nekončící produkci Evropského soudu pro lidská práva („Soud“). Přesto je i u takového druhu činnosti možné čas od času radostně a přitom úsečně zahlaholit: „Splněno!“

K šíření informací o judikatuře dochází nejenom tímto Zpravodajem, jehož jedenácté číslo třímáte v rukou či prohlížíte na monitoru, ale nyní bude možné veškeré pořízené překlady a shrnutí rozsudků a rozhodnutí Soudu do češtiny, které má Ministerstvo spravedlnosti k dispozici, najít rovněž v databázi, kterou po třech letech prací spouštíme a která samozřejmě bude průběžně obohacována o další položky.

Na adrese elsp.justice.cz jsou tak k mání informace o zhruba sedmi stovkách rozsudků a rozhodnutí Soudu, které jsme ve spolupráci s našimi partnery uvedenými v záhlaví Zpravodaje, jimž za to patří vřelý dík, vybrali a zpracovali tak, aby pokrývaly více méně všechny oblasti, jichž se judikatura týká, a aby současně šlo o judikaty, které mají význam pro naše české poměry.

Výhledově sice bude možné objevit tentýž obsah i v oficiální databázi judikatury vedené Soudem (HUDOC), ale originalitou naší databáze zůstanou vyhledávací kritéria. Těch je celkem dvanáct. Vycházejí sice z kritérií databáze HUDOC, ale byla dále upravena s ohledem na kritéria, jichž používají databáze judikatury našich soudů. Snažili jsme se tedy spolu s IT firmou z Prahy vyvinout produkt, který bude šitý na míru předpokládanému českému uživateli.

Snad se nám to podařilo. Každopádně uvítáme zpětnou vazbu i od vás, čtenářů Zpravodaje. Vycházíme pocitově z toho, že ne každému z nás slouží stoprocentně vlastní paměť, a že se tedy taková databáze hodí, když jsme někde ve Zpravodaji (a nejenom tam) něco ze Štrasburku zahlédli a teď bychom potřebovali vzpomínku pro jakýkoli účel oživit nebo doložit. V jiných oblastech, než je judikatura Soudu, např. tam, kde se dnes hledá článek zveřejněný před desítkami let, situace zdaleka tak jednoduchá není. Jak jinak si vysvětlit, že se onen článek, ač mu někteří již byli na stopě, dosud nenašel?

A abych nepropagoval jen databázi, vězte, že ona je takovým předvojem chystaných nových stránek resortu justice, na které se všichni těšíme. Časem se totiž webové stránky stávají natolik nepřehlednými, že vzniká potřeba je od základu předělat. A všimněte si přitom, že cíl jejich přebudování je přesně opačný než cíl sledovaný občasným přemístěním regálů se zbožím ve vašem supermarketu.

Pokud si tedy v předvídatelném předvánočním shonu budete chtít v nákupním středisku na chvíli odpočinout od shánění dáreků, otevřete si znovu náš Zpravodaj nebo začnete na správných místech brouzdat ve vodách internetu.

Příjemný podzim přeje

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Obsah	2	Rozsudek ze dne 7. května 2015 ve věci <i>S. L. a J. L. proti Chorvatsku</i>	14
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3	Svoboda projevu	15
Rodinné právo	3	Rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015 ve věci <i>Delfi AS proti Estonsku</i>	15
Rozhodnutí ze dne 12. května 2015 ve věci <i>Prodělalová proti České republice</i>	3	Rozsudek velkého senátu ze dne 24. dubna 2015 ve věci <i>Morice proti Francii</i>	17
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	4	Trestní právo	19
Cizinecké právo	4	Rozsudek ze dne 14. dubna 2015 ve věci <i>Contrada proti Itálii</i> (č. 3)	19
Rozsudek ze dne 4. června 2015 ve věci <i>J. K. a ostatní proti Švédsku</i>	4	Trestní řízení	19
Rozsudek ze dne 4. dubna 2015 ve věci <i>Tatar proti Švýcarsku</i>	5	Rozsudek ze dne 9. dubna 2015 ve věci <i>A. T. proti Lucembursku</i>	19
Činnost policie	6	Rozsudek ze dne 23. června 2015 ve věci <i>Balta a Demir proti Turecku</i>	20
Rozsudek ze dne 7. dubna 2015 ve věci <i>Cestaro proti Itálii</i>	6	Rozsudek ze dne 9. dubna 2015 ve věci <i>Vamvakas proti Řecku</i> (č. 2)	22
Rozsudek ze dne 23. dubna 2015 ve věci <i>François proti Francii</i>	7	Rozsudek ze dne 28. května 2015 ve věci <i>Y. proti Slovinsku</i>	23
Hospodářská soutěž	8	Vězeňství	25
Rozsudek ze dne 2. dubna 2015 ve věci <i>Vinci Construction a GTM Génie Civil et Services proti Francii</i>	8	Rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2015 ve věci <i>Khoroshenko proti Rusku</i>	25
Korupce	10	Rozhodnutí ze dne 21. dubna 2015 ve věcech <i>S. S. proti Spojenému království a F. A. a ostatní proti Spojenému království</i>	26
Anotace rozsudku ze dne 12. května 2015 ve věci <i>Gogitidze a ostatní proti Gruzii</i>	10	Vyvlastnění	28
Nucené práce	11	Rozsudek ze dne 25. června 2015 ve věci <i>Couturon proti Francii</i>	28
Rozsudek ze dne 4. června 2015 ve věci <i>Chitos proti Řecku</i>	11	Zdravotnictví	29
Rodinné právo	12	Rozsudek velkého senátu ze dne 5. června 2015 ve věci <i>Lambert a ostatní proti Francii</i>	29
Rozhodnutí ze dne 2. června 2015 ve věci <i>Canonne proti Francii</i>	12	Závěrem...	32

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

RODINNÉ PRÁVO

Rozhodnutí ze dne 12. května 2015 ve věci č. 30052/13 – Prodělalová proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnost, v níž stěžovatelka namítala porušení svého práva na respektování rodinného života z důvodu postupu soudů v řízení o jejím právu na styk s dcerami a porušení práva na přístup k Ústavnímu soudu.

I. Skutkové okolnosti

V rozsudku ze dne 20. prosince 2011 (*Prodělalová proti České republice*, č. 40094/08) Soud shledal, že z důvodu délky řízení o rodičovské odpovědnosti stěžovatelky vůči svým dvěma dětem, které v době rozhodnutí Soudu trvalo již devět let a ještě nebylo ukončeno, během něhož se plynutím času konsolidovalo zvláště přísné omezení jejího styku s dětmi nařízené předběžným opatřením, došlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

Předmětné řízení bylo následně pravomocně ukončeno v únoru 2012, kdy odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla stěžovatelka zbavena rodičovské odpovědnosti a práva styku s dětmi. Soudy shledaly, že děti se se stěžovatelkou odmítají stýkat, a stěžovatelka, které chybí empatie, nedokázala svůj vztah s nimi obnovit. Soudy uzavřely, že s ohledem na postoj a věk dětí je nemožné je nutit k tomu, aby se se stěžovatelkou stýkaly. Zároveň stěžovatelčino minulé i současné chování odůvodňuje zbavení rodičovské odpovědnosti.

Stěžovatelka proti rozsudku odvolacího soudu podala souběžně dovolání a ústavní stížnost. Ústavní stížnost byla odmítnuta jako předčasná a dovolání odmítnuto, jelikož v něm stěžovatelka nevznesla žádnou otázku zásadního právního významu. Stěžovatelka následně podala další ústavní stížnost, o které Ústavní soud dosud nerozhodl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

V řízení před Soudem stěžovatelka především namítala porušení svého práva na respektování rodinného života.

V části, v níž stěžovatelka brojila proti postupu soudů, ke kterému došlo před rozsudkem Soudu v její věci z prosince 2011, Soud stížnost prohlásil za nepřijatelnou s tím, že jde o stížnost v podstatě stejnou jako stížnost již dříve jím projednanou, a proto o ní nemůže rozhodnout znovu.

K části stížnosti, v níž stěžovatelka namítala, že příslušné orgány v rozporu s rozsudkem Soudu z prosince 2011 nepřijaly opatření k ochraně jejích rodičovských práv, Soud podotkl, že Výbor ministrů Rady Evropy uzavřel dohled nad výkonem rozsudku s tím, že po pravomocném skončení řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti již žádné další individuální opatření k výkonu rozsudku není třeba. Dále Soud připomněl, že ve svém předchozím rozsudku výslovně uvedl, že obnova vztahů mezi stěžovatelkou a jejími dětmi se nezdá být již možná. V každém případě Ústavní soud dosud nerozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky, v níž je brojeno jak proti zbavení rodičovských práv, tak proti tvrzenému pochybení při zajištění právního zastoupení stěžovatelky před odvolacím soudem. Soud proto stížnost odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka konečně namítala, že odmítnutím její první ústavní stížnosti došlo k porušení jejího práva na přístup k soudu.

Soud konstatoval, že její druhá ústavní stížnost odmítnuta dosud nebyla, proto její námitky stále ještě mohou být Ústavním soudem věcně přezkoumány. Stěžovatelce tedy nebyl odepřen přístup k Ústavnímu soudu, a proto Soud tuto námitku odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICE

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 4. června 2015 ve věci č. 59166/12 – J. K. a ostatní proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že vyhoštěním stěžovatelů do Iráku by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy. Stěžovatelé sice byli prokazatelně v minulosti terčem útoků Al-Káidy, od předmětných událostí však uběhlo již více než šest a půl roku.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, manželský pár a jejich syn, kteří jsou iráckými občany, požádali v roce 2011 o udělení azylu ve Švédsku. V azylovém řízení uvedli, že pokud budou navraceni zpět do Iráku, hrozí jim pronásledování příslušníky Al-Káidy, jelikož stěžovatel byl na jejich černé listině. Od 90. let do roku 2008 totiž podnikal v Bagdádu s americkými zákazníky, navíc s kanceláří na americké základně. Díky tomu čelila rodina stěžovatele několika útokům mezi lety 2004 a 2008: pokusu o vraždu, po němž stěžovatel strávil tři měsíce v nemocnici; umístění bomby u jejich domova, jež však byla nalezena; následnému zničení jejich domova a obchodního skladu; střelbě na auto, v němž se nacházel stěžovatel a jeho dcera, jež následkem toho zemřela. Stěžovatel v azylovém řízení dodal, že od roku 2008 byli stěžovatelé na útěku a že již neobdrželi žádné další vyhrůžky. Rodina nikdy nežádala příslušné irácké úřady o ochranu, jelikož ty dle tvrzení stěžovatele nebyly ochrany schopny a spolupracovaly s Al-Káidou.

Vnitrostátní azylové orgány připustily, že stěžovatelé byli obětí násilí a obtěžování. Došlo k nim nicméně již před několika lety, přičemž stěžovatel ukončil své podnikatelské aktivity s Američany v roce 2008 a následně zůstal se svou rodinou v Bagdádu po dva roky, aniž byl znovu terčem útoků. Pokud by rodina v ohrožení byla, stěžovatelé měli hledat ochranu u iráckých úřadů. Azylovou žádost proto zamítly.

V září 2012 vydal Soud předběžné opatření, aby tak zabránil vyhoštění stěžovatelů, dokud věc nebude před Soudem projednána.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že jejich návratem do Iráku by došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Soud předně zopakoval relevantní obecné zásady vyplývající z jeho judikatury. Zdůraznil mimo jiné, že k porušení článku 3 vyhošťujícím státem dochází tam,

kde existují závažné důvody domnívat se, že dotyčné osobě, bude-li vyhoštěna, hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy (*Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008, § 124–125). Článek 3 je přitom použitelný i tehdy, kdy původcem takového nebezpečí jsou osoby nebo skupiny osob, které nejsou nositeli veřejné moci. Musí být nicméně prokázáno, že orgány státu původu nejsou schopny poskytnout odpovídající ochranu (*H. L. R. proti Francii*, č. 24573/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. dubna 1997, § 40).

Soud připomněl, že během posledních pěti let opakovaně shledal, že samotná obecná situace v Iráku není dostatečně závažná na to, aby sama o sobě vedla k závěru o porušení článku 3 Úmluvy v případě navracení osoby do dané země (např. *A. A. M. proti Švédsku*, č. 68519/10, rozsudek ze dne 3. dubna 2014, § 63; *F. H. proti Švédsku*, č. 32621/06, rozsudek ze dne 20. ledna 2009, § 93). Od června 2014 nicméně došlo k výraznému zhoršení situace z důvodu ozbrojeného konfliktu s Islámským státem v severním Iráku. Soud zmínil i jasně zamítavou pozici UNHCR z října 2014 k nedobrovolným návratům do Iráku. Přesto konstatoval, že neexistují žádné mezinárodní zprávy o Iráku, které by mohly vést Soud k závěru, že obecná situace v Iráku je natolik špatná, že by sama o sobě vedla k porušení článku 3 Úmluvy; ostatně ani stěžovatelé to nenamítali.

Následně se Soud zabýval konkrétní situací stěžovatelů. Uvedl, že jejich azylová žádost byla opakovaně projednána příslušnými vnitrostátními orgány. Soud považoval za pozoruhodné, že stěžovatel některé relevantní skutečnosti o jeho pronásledování zmínil až před migračním soudem, a nikoliv již před migrační radou, ač s ním byl veden pohovor opakovaně. Kromě toho dokumenty, které stěžovatelé předložili Soudu, se zdají být až příliš jednoduché, a tudíž vyvstávají otázky ohledně jejich věrohodnosti. Soud tak nenalezl důvod odchýlit se od názoru azylových orgánů, že se stěžovatelům nepodařilo doložit svá tvrzení o údajném pronásledování Al-Káidy po roce 2008.

Ve světle toho, že poslední doložený útok na stěžovatele proběhl v říjnu 2008, tj. před šesti a půl lety, a že stěžovatelé žili v Bagdádu do prosince 2010, resp. září 2011, a nedoložili další přímé hrozby, Soud dal za pravdu hodnocení vnitrostátních azylových orgánů, že neexistoval dostatek důkazů pro to, že by stěžovatelům při návratu do Iráku hrozilo skutečné nebezpečí zacházení zakázaného článkem 3 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali porušení svého práva na spravedlivý proces ve vztahu k azylovému řízení.

Soud ve světle své ustálené judikatury uvedl, že článek 6 Úmluvy se na azylové řízení nevztahuje, jelikož toto řízení nespadá do občanskoprávní ani trestněprávní složky tohoto ustanovení (*Maaouia proti Francii*, č. 39652/98, rozsudek velkého senátu ze dne 5. října 2000, § 40). Tuto část stížnosti proto Soud prohlásil za neslučitelnou s Úmluvou *ratione materiae*.

Rozsudek ze dne 4. dubna 2015 ve věci č. 65692/12 – Tatar proti Švýcarsku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že vyhoštění stěžovatele trpícího schizofrenií do Turecka nepředstavuje porušení článků 2 a 3 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je občanem Turecka. V červnu 1988 přicestoval do Švýcarska, kde s odvoláním na zadržování a mučení tureckými orgány z důvodu jeho členství v turecké komunistické straně (dále jen „TKS“) požádal o azyl. V roce 1994 mu byl přiznán status uprchlíka a azyl. O rok později obdržel povolení k pobytu, v návaznosti na což za ním přicestovala jeho manželka s dětmi. Všechny děti a vnoučata stěžovatele jsou státními příslušníky Švýcarska. Stěžovatel zůstal v kontaktu i s příbuznými v Turecku.

V roce 2001 stěžovatel ve stavu snížené přičetnosti způsobeném schizofrenií zabil svou ženu, za což byl odsouzen k osmi letům odnětí svobody. Výkon trestu byl odložen a stěžovateli bylo umožněno nastoupit ústavní psychiatrickou léčbu. V roce 2009 švýcarské úřady zrušily své rozhodnutí o přiznání azylu z důvodu odsouzení stěžovatele za závažný trestný čin. Beze změny však zůstal stěžovatelův status uprchlíka podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951. V dubnu 2010 byl stěžovatel podmíněčně propuštěn s tím, že zůstane v zařízení poskytujícím psychiatrickou péči po následující tři roky. Stěžovateli se následně několikrát jeho nemoc opětovně zhoršila. Odborné zprávy potvrdily, že nebude schopen žít samostatně, bude muset pokračovat v užívání léků a jeho vyhoštění by vedlo ke zhoršení jeho stavu, a to tím spíše, že by byl vyhoštěn do Turecka, kde se cítí být pronásledován.

V červnu 2010 vnitrostátní orgány zrušily stěžovatelovo povolení k pobytu a uložily mu povinnost do tří měsíců opustit Švýcarsko. Federální nejvyšší soud rozhodnutí potvrdil s tím, že stěžovatel může být vyhoštěn do Turecka navzdory statusu uprchlíka. Zohlednil přitom odsouzení za závažný trestný čin a nepřisvědčil tvrzení, že případné zhoršení psychického zdraví by vedlo až k ohrožení života stěžovatele. Riziko krevní msty nejvyšší soud odmítl s tím, že stěžovatel dostatečně neprokázal, že by jej turecké orgány nedokázaly ochránit, a navíc mu nic nebrání se přestěhovat v rámci Turecka. Stran členství v TKS pak nej-

vyšší soud poukázal na to, že stěžovatel nebyl posledních dvacet let politicky aktivní.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 2 A 3 ÚMLUVY

V řízení před Soudem stěžovatel namítal, že vyhoštění do Turecka by jej vystavilo skutečnému nebezpečí, že s ním bude zacházeno v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy. Dovolával se především svého špatného zdravotního stavu, neschopnosti se o sebe postarat, nedostatku odpovídajících psychiatrických zařízení v Turecku a zejména v jeho rodném městě, skutečnosti, že jeho nejbližší příbuzní žijí ve Švýcarsku a zbytek jeho rodiny v Turecku není schopen se o něj postarat, a obav ze msty rodiny jeho manželky, před kterou ho policie v rodném městě nebude schopna a ochotna ochránit z důvodu jeho dřívější politické činnosti.

Soud nejprve připomněl, že vyhoštění může založit porušení článku 3 Úmluvy, pokud by dotyčná osoba měla vyhoštěním čelit skutečnému nebezpečí, že bude vystavena zacházení porušujícím citovaný článek. Toto nebezpečí může pocházet i od osob, které nejsou veřejnými orgány. Musí být nicméně prokázáno, že nebezpečí je skutečné a že orgány přijímajícího státu nejsou schopny poskytnout přiměřenou ochranu (*H. L. R. proti Francii*, č. 24573/94, rozsudek ze dne 29. dubna 1997, § 40). Soud konečně připomněl, že skutečnost, že by se stěžovatelovy životní vyhlídky v důsledku vyhoštění podstatně snížily, není sama o sobě dostačující pro porušení článku 3 Úmluvy. Rozhodnutí přemístit stěžovatele trpícího vážnou psychickou či fyzickou poruchou do státu, kde zařízení poskytující potřebnou léčbu jsou méně kvalitní, může založit porušení článku 3, avšak jen ve velmi výjimečných případech, kdy jsou dány naléhavé humanitární důvody (*N. proti Spojenému království*, č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008, § 42). Soud konečně podotkl, že uvedené zásady dopadají rovněž na článek 2 Úmluvy.

V projednávané věci Soud neshledal, že by stěžovatel v Turecku čelil skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Uvedl, že potřebná léčba je v Turecku dostupná; byť ne přímo v rodném městě stěžovatele, tak do vzdálenosti 150 km ano. Pouhá skutečnost, že okolnosti léčby budou v Turecku méně příznivé, není z pohledu článku 3 Úmluvy rozhodná (*Bensaid proti Spojenému království*, č. 44599/98, rozsudek ze dne 6. února 2001, § 38). Informace předložené účastníky řízení přitom nevedou k závěru, že by nemoc bránila stěžovatelovu přesídlení v rámci Turecka. Soud dále zohlednil, že se švýcarská vláda zavázala, že stěžovatel bude vyšetřen, zda je schopen cesty, že turecké orgány budou informovány o jeho zdravotním stavu a o léčbě, kterou potřebuje, a že vynaloží úsilí k zajištění toho, aby stěžovatel měl po návratu přístup k léčbě a nebyl nucen ji přerušit. Dle Soudu tak huma-

nitární důvody svědčící proti přesunu stěžovatele nejsou dostačující, jelikož nejsou dány výjimečné okolnosti ve smyslu příslušné judikatury (*D. proti Spojenému království*, č. 30240/96, rozsudek ze dne 2. května 1997, kde se stěžovatel nacházel v posledním stádiu smrtelného onemocnění a neměl vyhlídky na poskytnutí léčby či podporu rodiny po svém vyhoštění).

Ve spojitosti s nebezpečím ze strany rodiny manželky Soud podotkl, že stěžovatel nerozporoval konstatování vnitrostátního nejvyššího soudu, že příbuzní manželky již navštívili Švýcarsko, přičemž nebyl nahlášen žádný související incident. Navíc nic nenasvědčuje tomu, že i kdyby nedokázala stěžovatele ochránit policie určitého města, nebyl by tento schopen žít v jiné části Turecka. Z hlediska možného postihu stěžovatele ze strany turecké vlády pro jeho politickou minulost Soud zmínil, že stěžovatel nebyl politicky aktivní již dvacet let a že jeho rodinní příslušníci pobývající ve Švýcarsku, kteří byli dříve rovněž aktivní v TKS, již navštívili Turecko bez jakýchkoliv obtíží.

Soud proto rozhodl, že v případě vyhoštění do Turecka stěžovatel nebude vystaven reálnému nebezpečí zacházení, jež je v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Lemmens v částečně nesouhlasném stanovisku zdůraznil, že stěžovatel trpí závažnou duševní chorobou a v případě návratu do Turecka velmi pravděpodobně nebude mít přístup k nezbytné léčbě. Švýcarské orgány si proto měly u svých tureckých protějšků vyžádat specifické záruky, že mu léčba bude poskytnuta (*Tarakhel proti Švýcarsku*, č. 29217/12, rozsudek velkému senátu ze dne 4. listopadu 2014).

ČINNOST POLICIE

Rozsudek ze dne 7. dubna 2015 ve věci č. 6884/11 – *Cestaro proti Itálii*

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že v souvislosti se zacházením, kterému byl stěžovatel vystaven ze strany policistů, a následným vyšetřováním předmětných událostí došlo k porušení článku 3 Úmluvy v jeho hmotněprávní i procesní části.

I. Skutkové okolnosti

Předmětné události se odehrály dne 21. července 2001, v době zasedání G8 v Janově provázeného jak pokojnými manifestacemi, tak násilnými střety mezi demonstranty a policií a rabováním.

Za účelem zajištění osob podezřelých z trestné činnosti podnikla policie tři razie. V odpoledních hodinách nejprve policisté vnikli do školy Paul Klee, kde zajistili přibližně dvacet osob; tyto však byly následně na příkaz státního zástupce či soudce propuštěny. V noci speciální oddíly policie zajistily školu Diaz-Pertini, ur-

čenou janovskou radnicí jako útočiště pro demonstranty. Policisté prolomili vstupní mříže, rozmístili se po jednotlivých podlažích školy a začali přítomné osoby (z nichž některé seděly a ležely na zemi či dokonce spaly) kopat a bít pěstmi a obušky. Stěžovatel, jemuž bylo tehdy 62 let, takto utrpěl mnohočetné zlomeniny, musel být dvakrát operován a na dobu delší než 40 dní byl uznán práce neschopným. Krátce po zásahu ve škole Diaz-Pertini vnikli policisté rovněž do školy Pascoli, kde se nacházeli novináři chystající se zaznamenat události ve škole Diaz-Pertini; novinářům bylo znemožněno pořizovat obrazové či zvukové záznamy a množství nosičů obsahujících reportážní materiály o událostech z předchozích dní bylo policisty zabaveno či poškozeno.

Oba incidenty se později staly předmětem trestního řízení, v rámci něhož bylo prvoinstančním soudem v listopadu 2008 odsouzeno dvanáct osob za trestné činy padělání, krivého obvinění, ublížení na zdraví a zneužití zbraně mj. k náhradě škody poškozeným osobám; stěžovateli byla takto přiznána náhrada ve výši 35 000 eur. Ve věcech následně rozhodoval nejprve odvolací a později kasační soud, který v červenci 2012 původní rozsudek změnil mj. tak, že v případě deseti osob obžalovaných z trestného činu těžkého ublížení na zdraví prohlásil příslušný trestný čin za promlčený.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že byl v souvislosti s předmětným incidentem podroben mučení ve smyslu článku 3 Úmluvy, přičemž v rámci následného trestního řízení nedošlo k adekvátnímu potrestání odpovědných osob.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ HMOTNĚPRÁVNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Soud nejprve odkázal na závěry vnitrostátních soudů, podle kterých policisté poté, co vnikli do prostor školy, začali bít téměř všechny přítomné osoby, přestože některé ležely nebo seděly na zemi. S ohledem na závěry vnitrostátních soudů o agresi, které byl stěžovatel vystaven, i o rozsahu zranění, jež následkem jednání policistů utrpěl, nebylo podle Soudu pochyb o tom, že k danému zacházení se stěžovatelem skutečně došlo, ani o tom, že ve světle ustálené judikatury Soudu takové jednání spadalo pod článek 3 Úmluvy. Zbývalo pouze posoudit, zda bylo možné dané zacházení označit za „mučení“ ve smyslu předmětného ustanovení.

Soud přihlédl ke zjištěním kasačního soudu, podle kterého byl zákrok policistů veden s účelem přítomné osoby potrestat a ponížit. Proti stěžovateli byly použity zbraně s potenciálně smrtícím účinkem, přičemž vedle závažných zdravotních následků nelze podceňovat ani pocit strachu a úzkosti stěžovatele, který byl zásahem policistů probuzen ze spánku a kromě bití, kterému byl sám podroben, musel přihlížet bezdů-

vodnému násilí policistů vůči dalším přítomným osobám. Vnitrostátní soudy dále konstatovaly, že předmětné jednání představovalo útok na lidskou důstojnost, dosahovalo nezvyklé závažnosti a bylo absolutně nepřiměřené dané situaci, když stěžovatel se nacházel v pozici vylučující jakýkoli odpor vůči policistům. Danou věc tak bylo třeba odlišit od případů, kdy bylo jednání příslušníků policie vyvoláno fyzickým odporem či pokusem o útěk (*Egmez proti Kypru*, č. 30873/96, rozsudek ze dne 21. prosince 200, § 13, 76 a 78; nebo *Rehbock proti Slovinsku*, č. 29462/95, rozsudek ze dne 28. listopadu 2000, § 71–78).

Soud připomněl, že zatímco účelem zásahu policie měla být domovní prohlídka, ve skutečnosti policisté vylomili mříže, aniž se pokusili s osobami uvnitř budovy vyjednat o dobrovolném otevření budovy, poté začali téměř všechny přítomné bít a sbírat jejich osobní věci, aniž se dále pokoušeli identifikovat jednotlivé vlastníky. Špatné zacházení bylo předem promyšlené a úmyslné, o čemž také svědčily snahy policie skrýt důkazy či ospravedlnit postup policistů smyšlenými okolnostmi; tyto snahy byly ostatně později vnitrostátními soudy kvalifikovány jako trestné činy křivého obvinění a padělání.

Soud v podobných případech přihlíží k náročnosti úkolů, kterými jsou policisté pověřeni, k bezpečnostním rizikům, kterým čelí oni sami i další osoby, a bere v úvahu rovněž celkový kontext a silné emoční vypětí (*Egmez*, cit. výše, § 11–13 a 78). V tomto ohledu Soud podotkl, že a) události se odehrály v noci, tedy nikoliv bezprostředně po násilných střetech a rabování, ke kterým došlo během demonstrací; b) jakkoliv se původci předchozí trestné činnosti mohli ve škole nacházet, s ohledem na chování přítomných osob nebyli (z velké části dobře vyzbrojení) policisté ani jiné osoby vystaveni nebezpečí; c) zásah bylo možné dostatečně naplánovat, přičemž v průběhu incidentu nebylo nutné reagovat na nepředvídatelný vývoj okolností; d) incidentu předcházela razie policie ve škole Paul Klee, která se obešla bez násilí. Napětí, které podle vlády provázelo příslušný zásah policie, tak nebylo způsobeno objektivními důvody, ale bylo možné ho přičítat zejména naplánování celé operace způsobem neslučitelným s požadavky vyplývajícími z článku 3 Úmluvy a z dalších pramenů mezinárodního práva.

Předmětné zacházení, kterému byl stěžovatel ze strany policistů vystaven, proto bylo dle Soudu mučením ve smyslu uvedeného ustanovení.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ PROCESNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Podle ustálené judikatury Soudu zahrnuje článek 3 Úmluvy rovněž pozitivní závazek státu podniknout, předloží-li určitá osoba hájitelné tvrzení o tom, že byla podrobena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, účinné vyšetřování, které musí být způsobilé identifikovat a potrestat osoby odpovědné za takové zachá-

zení. Vyšetřování, včetně následného řízení před soudy, musí být zahájeno a vedeno s patřičnou rychlostí, přičemž s ohledem na potřebu zajištění odrazujícího účinku a předcházení špatnému zacházení hraje zásadní roli rovněž charakter uložených trestů a kárných opatření.

Ve vztahu k projednávané věci Soud nejprve konstatoval, že policisté, kteří se na stěžovateli osobně dopustili mučení, nebyli nikdy identifikováni a potrestáni, protože jednak policie v úvodní fázi vyšetřování odmítla spolupracovat se státním zastupitelstvím, jednak množství policistů mělo v průběhu zásahu maskované obličeje. Tyto dvě okolnosti potom představovaly zásadní překážku jakýchkoli snah o účinné vyšetřování předmětných událostí, přičemž nemožnost identifikovat policisty (kteří by měli být identifikovatelní např. viditelným číselným označením, mají-li maskovány obličeje) je samo o sobě neslučitelné s Úmluvou (*Ataykaya proti Turecku*, č. 50275/08, rozsudek ze dne 22. července 2014, § 47).

Soud se dále zabýval otázkou promlčení trestných činů těžkého a lehkého ublížení na zdraví, jichž byl stěžovatel obětí. V rámci předmětného trestního řízení nebyl za příslušné jednání vůči stěžovateli nikdo potrestán, přičemž i v případě, že by trestné činy nebyly promlčené, pachatelům by za použití příslušné právní úpravy hrozily tresty v rozmezí maximálně třech měsíců a jednoho roku. Zatímco orgánům činným v trestním řízení se nedaly vytknout průtahy v řízení, které (mj. i s ohledem na nespolupráci policie při vyšetřování) bylo poznamenáno množstvím překážek a značnou složitostí (dvanáct obžalovaných a přibližně sto poškozených), problém spočíval v příslušné trestní právní úpravě, která se s ohledem na požadavky článku 3 Úmluvy na potrestání zacházení klasifikovatelného jako mučení a na odrazující účinek příslušných sankcí ukázala jako neadekvátní, jelikož umožnila, že dané akty mučení zůstaly z důvodu promlčení nepotrestány.

Soud konečně konstatoval, že v rozporu se článkem 3 Úmluvy nebyli policisté obviněni ze špatného zacházení postaveni během řízení mimo službu (např. *Nikolova a Velichkova proti Bulharsku*, č. 7888/03, rozsudek ze dne 20. prosince 2007, § 63; či *Abdülsamet Yaman proti Turecku*, č. 32446/96, rozsudek ze dne 2. listopadu 2004, § 55).

Ze všech výše uvedených důvodů tak došlo i k porušení předmětného ustanovení Úmluvy v jeho procesní části.

Rozsudek ze dne 23. dubna 2015 ve věci č. 26690/11 – François proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že zatčení stěžovatele a jeho umístění do cely zahrnující i úplnou prohlídku osoby poté, co se stěžovatel při výkonu své advokátní činnosti na policejní stanici, kde

poskytoval právní pomoc svému klientovi, dostal do potyčky s policisty přítomnými na stanici, nebylo ani nezbytné, ani přiměřené, a proto došlo k porušení čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

O silvestrovské noci byl stěžovatel přivolán na policejní stanici, aby jako advokát poskytl právní pomoc nezletilému, který zde byl zadržen v policejní cele. Mladík byl poraněn na tváři a tvrdil, že se stal obětí policejního násilí. Stěžovatel po setkání s ním sepsal poznámky z rozhovoru a požádal, aby byly zařazeny do spisu. Zároveň požádal, aby byl mladík vyšetřen lékařem. Policisté odmítli nechat mladíka vyšetřit s odkazem na to, že je mu již 16 let a sám o lékaře nepožádal. Dále se mezi stěžovatelem a policisty rozvínila kontroverze i ohledně zařazení poznámek do spisu. Výsledkem bylo, že jedna z přítomných policistek, která se považovala za oběť urážek a napadení stěžovatelem, rozhodla o jeho zatčení a umístění do cely. Zároveň rozhodla o tom, že stěžovatel musí podstoupit úplnou prohlídku osoby a zkoušku na přítomnost alkoholu. Stěžovatel strávil v cele 13 hodin, než byl z rozhodnutí státního zástupce propuštěn na svobodu.

Věcí se následně zabývaly orgány činné v trestním řízení. Ve vztahu ke stěžovateli byla věc ohledně tvrzené urážky a neuposlechnutí výzev policistů odložena. Ve vztahu k policistce, která rozhodla o zatčení stěžovatele, bylo vyšetřování soudy zastaveno, neboť shledaly, že výpovědi policistů popisující agresivní chování stěžovatele jsou vzájemně souladné a v čase neměnné. Oproti tomu z výpovědi stěžovatele je patrná jeho snaha policisty očernit, přičemž svá tvrzení nepodložil žádnými důkazy. Ačkoli dotčená policistka rozhodla o umístění do cely ve věci, která se jí bezprostředně týkala, požádala následně o výsledky stěžovatele vyšetřovatele z jiného policejního oddělení a o svém postupu vyrozuměla své nadřízené. Dle soudů bylo s ohledem na rozčilení stěžovatele a okolnost, že se jednalo o silvestrovskou noc, odůvodněné i provedení úplné prohlídky osoby a zkoušky na přítomnost alkoholu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že jeho zbavení svobody nesledovalo žádný legitimní cíl, nebylo nezbytné ani přiměřené a také způsob jeho provedení ukazuje na jeho svévolný charakter.

Soud úvodem připomněl, že zákonnost zbavení svobody z pohledu vnitrostátního práva je zásadní, nikoli však rozhodující. Článek 5 odst. 1 Úmluvy totiž navíc vyžaduje, aby zbavení svobody bylo v souladu s účelem tohoto článku, tedy s ochranou jednotlivce proti svévoli. Pojem „svévole“ je přitom širší než pouhá nezákonnost ve smyslu vnitrostátního práva. Zbavení

svobody tak může být z pohledu vnitrostátního práva zákonné, avšak zároveň svévolné a v rozporu s Úmluvou (*Mooren proti Německu*, č. 11364/03, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2009). Důvody zbavení svobody musí být slučitelné s účelem čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Tak tomu není, pakliže rozhodnutí o zbavení svobody, jde-li o zbavení svobody obdobné tomu v projednávané věci, nemá za cíl přiznat stěžovateli záruky zakotvené v čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy (*Tymoshenko proti Ukrajině*, č. 49872/11, rozsudek ze dne 30. dubna 2013) nebo není s ohledem na okolnosti případu nezbytné (*Lutsenko proti Ukrajině*, č. 6492/11, rozsudek ze dne 3. července 2012).

V projednávané věci bylo dle Soudu s ohledem na výše uvedené zásady nutné posoudit, zda bylo stěžovatelovo zbavení svobody za okolností případu nezbytné, přiměřené a zda jeho účelem bylo předvedení stěžovatele před soud.

Klíčové byly podle Soudu dva aspekty. Zaprvé, stěžovatel se nacházel na policejní stanici proto, že zde poskytoval právní pomoc nezletilému, který tvrdil, že byl obětí policejního násilí. Rozepře s policisty tedy pramenila z jednání stěžovatele v rámci jeho profesní činnosti.

Zadruhé, o zbavení svobody, provedení prohlídky, během níž byl stěžovatel nucen se svléknout do naha, předklonit se a zakašlat, a zkoušky na přítomnost alkoholu rozhodla policistka, která byla do věci bezprostředně zapojena a považovala se za oběť stěžovatelova jednání. Vnitrostátní právo navíc v obdobných případech předvíдалo toliko osobní prohlídku pohmatem, nikoli úplnou prohlídku. I provedení zkoušky na přítomnost alkoholu dle Soudu vyvolává pochybnosti, jelikož nic objektivně nenasvědčovalo tomu, že by stěžovatel pod vlivem alkoholu spáchal trestný čin. Podle názoru Soudu tedy za okolností projednávané věci zatčení stěžovatele, jeho umístění do cely a podrobení dalším výše uvedeným opatřením překročilo požadavky zajištění bezpečnosti a naopak odhalilo úmysly, které jsou účelu umístění do cely cizí.

Soud proto uzavřel, že zbavení svobody stěžovatele nebylo ani odůvodněné, ani přiměřené, ani v souladu s účelem čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Došlo tak k porušení tohoto ustanovení.

HOSPODÁŘSKÁ SOUTĚŽ

Rozsudek ze dne 2. dubna 2015 ve věci č. 63629/10 a 60567/10 – *Vinci Construction a GTM Génie Civil et Services proti Francii*

Senát páté sekce Soudu rozhodl jednomyslně o tom, že v souvislosti s následným soudním přezkumem místního šetření provedeného v obchodních prostorech stěžovatelských společností došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Počátkem října 2007 francouzské Generální ředitelství pro hospodářskou soutěž, ochranu spotřebitelů a potírání podvodné činnosti požádalo soud o povolení k provedení místního šetření v obchodních prostorách několika právnických osob, mezi nimiž byly i stěžovatelské společnosti. Šetření mělo proběhnout v rámci řízení ve věci možného porušení obchodního zákoníku, a to na základě podezření z jednání ve vzájemné shodě při veřejných zakázkách na renovaci nemocnic. Soud šetření povolil; v odůvodnění čítajícím 15 stran přitom dospěl k závěru, že existují náznaky toho, že v dané věci došlo k nezákonnému jednání. Zároveň soud určil příslušníky soudní policie, kteří se měli šetření rovněž účastnit. Šetření u stěžovatelských společností proběhlo dne 23. října 2007. V jeho průběhu došlo k zabavení mnoha elektronických dokumentů, jakož i veškeré mailové korespondence některých zaměstnanců.

Stěžovatelské společnosti následně podaly proti šetření žalobu k soudu, v níž namítaly, že zabavení dokumentů bylo „masivní a nediferencované“, přičemž mnohé z odebraných dokumentů nesouvisely s předmětem řízení nebo podléhaly důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem. Dále uvedly, že v průběhu šetření neměly možnost zjistit, které dokumenty jsou jim odebírány, a v návaznosti na to případně namítat neoprávněnost jejich zabavení. V roce 2008 soud žaloby zamítl s odůvodněním, že předmětné šetření proběhlo v souladu se zákonem i Úmluvou; toto rozhodnutí v roce 2010 potvrdil odvolací soud.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelské společnosti namítaly před Soudem porušení svého práva na respektování soukromého života, obydlí a korespondence podle článku 8 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že ve smyslu jeho ustálené judikatury jsou prohlídky a šetření realizované v prostorách obchodních společností zásahem do práv chráněných článkem 8 Úmluvy (*Société Colas Est a ostatní proti Francii*, č. 37971/97, rozsudek ze dne 16. dubna 2002, § 40–42) a že ve srovnatelných případech se zabýval zejména tím, zda vnitrostátní právo a praxe poskytují v dané oblasti přiměřené a dostatečné záruky proti zneužití a svévoli (tamtéž, § 48). Pokud jde o ochranu důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem, tento požadavek je promítnutím práva klienta nepřispívat k obvinění proti sobě samému (*André a ostatní proti Francii*, č. 18603/03, rozsudek ze dne 24. července 2008, § 41), a uvedená komunikace proto požívá zvýšené ochrany (*Michaud proti Francii*, č. 12323/11, rozsudek ze dne 6. prosince 2012, § 117–118).

V projednávané věci Soud shledal, že namítaný zásah byl ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy „v souladu se zákonem“ a sledoval legitimní cíl v podobě hospodářského blahobytu země a předcházení trestné činnosti.

Zbývalo zodpovědět otázku, zda byl tento zásah též „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud předně uvedl, že osoby provádějící dané šetření se snažily zabavit pouze dokumenty související s předmětem řízení. Soud navíc poukázal na to, že tyto osoby sestavily dostatečně přesný soupis zabavených dokumentů, který obsahoval názvy dokumentů, jejich rozsah, původ a digitální otisk; uvedený soupis byl následně předán zástupcům stěžovatelských společností spolu s kopiemi zabavených dokumentů. Dle Soudu tedy namítaný zákrok nelze hodnotit jako „masivní a nediferencovaný“.

Současné však Soud zdůraznil, že v rámci šetření došlo k zabavení mnoha elektronických dokumentů, včetně veškeré pracovní mailové korespondence některých zaměstnanců stěžovatelských společností. Mezi těmito materiály přitom byly i dokumenty podléhající důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem. Zároveň v průběhu šetření neměli zástupci stěžovatelských společností možnost seznámit se s obsahem odebíraných dokumentů ani namítat neoprávněnost jejich zabavení, ať již s poukazem na to, že nesouvisí s předmětem řízení, nebo – *a fortiori* – z důvodu, že podléhají důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem. V takovém případě však dle Soudu mělo být stěžovatelským společnostem umožněno napadnout zákonnost daného šetření v rámci účinného soudního přezkumu *a posteriori*. Jinými slovy, vnitrostátní soud je ve výše popsané situaci povinen – na základě odůvodněného návrhu dotčeného subjektu, dle něhož byly konkrétně specifikované dokumenty odebrány neoprávněně, a to buď pro jejich nedostatek souvislosti s předmětem řízení, nebo pro jejich důvěrnou povahu v rámci komunikace mezi advokátem a klientem – zabývat se touto otázkou a případně nařídít vrácení neoprávněně zabavených dokumentů či jejich zničení.

Jelikož v projednávané věci byla následná soudní kontrola místního šetření toliko formální a nesplňovala výše zmíněné požadavky, Soud dospěl k závěru o porušení článku 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Zupančič a De Gaetano k rozsudku připojili souhlasné stanovisko, v němž zdůraznili, že místní šetření musí být vždy založeno na rozumném podezření z porušení zákona, které je upřesněno *a priori*; v opačném případě se jedná o nepřípustný zásah do soukromí v podobě tzv. *fishing expedition*, kdy je šetření odůvodněno až pomocí toho, co se v jeho průběhu najde. Zároveň však dle jejich názoru u šetření týkajících se digitální sféry vyvstává otázka, zda je vůbec v praxi možné tato šetření omezit pouze na předem vymezené dokumenty.

Anotace rozsudku ze dne 12. května 2015 ve věci č. 36862/05 – Gogitidze a ostatní proti Gruzii

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zabavením majetku stěžovatelů na základě zákona umožňujícího konfiskace majetku, o jehož původu panovalo důvodné podezření, že byl pořízen v souvislosti s korupčním jednáním, za situace, kdy stěžovatelé nebyli schopni jeho původ doložit či jinak objasnit, nedošlo k porušení práva na pokojné užívání majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost byla podána bývalým vysoce postaveným funkcionářem gruzínské autonomní oblasti, jenž byl po změně politických sil u moci obžalován ze zneužití pravomoci a vydírání (první stěžovatel), a dále jeho dvěma syny (druhý a třetí stěžovatel) a bratrem (čtvrtý stěžovatel). Na návrh státního zástupce bylo vůči stěžovatelům zahájeno občanskoprávní řízení podle nové právní úpravy, která umožňovala zabavení nelegálně nabytého majetku, jehož původ nebyla dotčená osoba schopna doložit či objasnit. V rámci řízení bylo znaleckými posudky zjištěno, že hodnota majetku získaného stěžovateli v rozhodném období, čítající mimo jiné sedm domů a pět bytů, zjevně neodpovídala výši jejich příjmů, a proto soud nařídil jeho zabavení. Přestože byli stěžovatelé opakovaně vyzváni, aby se vyjádřili, a předvoláni k soudnímu jednání, kromě druhého stěžovatele zůstali nečinní.

Následně se nicméně prostřednictvím právního zástupce obrátili na nejvyšší soud s tvrzením, že řízení nesplňovalo záruky vyplývající z práva na spravedlivý proces, neboť jim nebylo umožněno se jej řádně účastnit. Dále namítali, že na ně bylo v rozporu se zásadou presumpce nevinny přesunuto důkazní břemeno k rozptýlení podezření ohledně původu majetku. Nejvyšší soud závěry soudu prvního stupně s výjimkou jedné nemovitosti, u níž se podařilo prokázat vlastnické práva svědčící ve prospěch třetí osoby, potvrdil.

Stěžovatelé proto podali ústavní stížnost, v níž marně upozorňovali na rozpor předmětných ustanovení zákona s ústavně zaručenými právy a svobodami. K ústavnosti napadené zákonné úpravy ústavní soud uvedl, že tato sleduje legitimní cíl, tj. potírání korupce a konfiskaci výnosů trestné činnosti, a splňuje též požadavek přiměřenosti. Ústavní soud dále vyzdvihl, že právo na pokojné užívání majetku chrání toliko majetek nabytý v souladu se zákonem. Ve věci stěžovatelů však existovalo důvodné podezření, že zabavený majetek byl pořízen z nezákonných zdrojů, přičemž první stěžovatel ani členové jeho rodiny nebyli schopni tato podezření vyvrátit či alespoň zpochybnit. Co se týče obráceného důkazního břemene, ústavní soud s odka-

zem na judikaturu Soudu zdůraznil, že nejde o řízení svou povahou trestní, nýbrž občanskoprávní, a proto je taková úprava přípustná.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Stěžovatelé v řízení před Soudem v první řadě namítali, že zabavením jejich majetku došlo k porušení práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Soud úvodem shledal, že zabavením majetku skutečně došlo k zásahu do vlastnického práva stěžovatelů. Vládě poté přisvědčil v tom, že projednávanou věc je třeba posuzovat dle druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1, který státům umožňuje kontrolovat užívání majetku v souladu s obecným zájmem, spíše než dle druhé věty odstavce prvního, tedy podle pravidla zbavení majetku, jelikož účelem předmětného řízení, nezávislého na trestním stíhání prvního stěžovatele, bylo toliko navrácení nezákonně nabytého majetku, o nějž se stěžovatelé na úkor společnosti bezdůvodně obohatili.

V dalším kroku se Soud zabýval otázkou zákonnosti, přičemž neshledal důvod pochybovat o dostatečné jasnosti, přesnosti a předvídatelnosti napadené právní úpravy. K námitce stěžovatelů, že dané ustanovení zákona bylo uplatněno retroaktivně na majetek nabytý přede dnem, kdy vstoupilo v účinnost, Soud uvedl, že úřední osoby byly postižitelné za nezákonné nabytí majetku i podle dřívější právní úpravy, a to jak dle norm práva trestního a správního, ale také v rámci kárného řízení. Nadto Soud připomněl, že požadavek zákonnosti ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 nelze vykládat tak, že vnitrostátnímu zákonodárci brání zasahovat do již existujících právních vztahů (*Khoniakina proti Gruzii*, č. 17767/08, rozsudek ze dne 19. června 2012, § 74).

Soud dále uznal, že opatření sledovalo legitimní cíl v obecném zájmu, neboť usilovalo o zintenzivnění boje proti korupci ve veřejném sektoru. Při uplatňování takové politiky pak dle Soudu náleží státům široký prostor pro uvážení co do prostředků, jimiž lze účinně kontrolovat užívání majetku. V projednávané věci Soud akceptoval jak kompenzační, tak preventivní funkci předmětného opatření. Z prvního hlediska předmětná úprava směřuje k navrácení majetku (*restitutio in integrum*), o nějž se úřední osoby bezdůvodně obohatily, jeho původním majitelům, případně státu. Ve druhém smyslu pak vysílá úředním osobám a jejich osobám blízkým jasný signál, že protiprávní výhody opatřené při výkonu veřejné funkce v souvislosti s korupčním jednáním, ať už pocházejí z minulosti či teprve vzniknou, nebudou tolerovány.

Nakonec se Soud věnoval otázce, zda namítané zabavení majetku lze považovat za přiměřené vzhledem k výše vymezenému legitimnímu cíli. V tomto ohledu

poukázal na mezinárodní standardy na poli potírání korupce a související trestné činnosti, které svědčí o panující shodě napříč státy co do volby vhodných prostředků k účinnému boji proti tomuto společenskému nešvaru (např. Úmluva OSN proti korupci z roku 2005, dvě úmluvy o konfiskaci výnosů z trestné činnosti přijaté v rámci Rady Evropy v letech 1990 a 2005), např. právě i zabavením výnosů bez předchozího odsouzení. Navíc, je-li užito jiných než trestněprávních prostředků, lze přistoupit k přenesení důkazního břemene na úřední osoby, které musejí vyvrátit podezření ohledně původu majetku. Co se týče důkazního standardu, Soud v těchto případech nepožaduje prokázání nezákonnosti původu majetku nad rozumnou pochybnost, nýbrž vystačí s prokázáním vysoké míry pravděpodobnosti spojené s neschopností úřední osoby doložit či vysvětlit jeho původ (*Raimondo proti Itálii*, č. 12954/87, rozsudek ze dne 22. února 1994, § 30). Nadto je dle názoru Soudu možno zabavit nejen majetek, který pochází z trestné činnosti přímo, ale taktéž majetek pořízený z jejích výnosů. Opatření ve formě zabavení majetku lze přitom uplatnit nejen vůči úřední osobě samotné, nýbrž také vůči jejím osobám blízkým. Soud zohlednil rovněž skutečnost, že gruzínským orgánům bylo dlouhodobě ze strany orgánů Rady Evropy, např. GRECO (Skupina států proti korupci), doporučováno přijetí opatření k eliminaci výnosů korupční kriminality. Za legislativní změny, které jsou předmětem této stížnosti, pak tamní vláda sklidila od mezinárodních expertních orgánů uznání. Soud proto dospěl k závěru, že zákonná úprava, na jejímž základě byl majetek stěžovatelů zabaven, nevykazovala znaky svévole a byla přiměřená vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli.

Nakonec se Soud zabýval tím, zda rozhodnutí vnitrostátních soudů jako taková nebyla svévolná. V této rovině přihlédl k tomu, že stěžovatelé byli dvakrát řádně vyzváni, aby zaslali soudu prvního stupně svá písemná vyjádření, a byli předvoláni k jednání. Ve vztahu k prvnímu a čtvrtému stěžovateli Soud dovodil, že zůstali-li v řízení nečinní, bylo možné usuzovat, že se dobrovolně rozhodli vzdát se svých procesních práv [*Scoppola proti Itálii* (č. 2), č. 10249/03, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2009, § 135]. Druhý stěžovatel se řízení před soudem prvního stupně účastnil prostřednictvím advokáta. Všichni tři stěžovatelé se pak aktivně účastnili řízení před nejvyšším soudem, kde se stejně jako před soudem prvního stupně konalo ústní a kontradiktorní jednání. Soudy pečlivě přezkoumaly návrh státního zástupce, finanční situaci stěžovatelů a svá rozhodnutí opřely o řadu dokumentů. Soud proto rozhodl, že nic nenasvědčuje tomu, že by stěžovatelé neměli přiměřenou příležitost předestřít vnitrostátním soudům své argumenty nebo že by tyto rozhodly v jejich věci očividně svévolně. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 2 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali, že řízení, v němž došlo k zabavení majetku, nebylo spravedlivé, neboť v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy nebyla respektována zásada rovnosti zbraní. První stěžovatel rovněž tvrdil, že došlo k porušení zásady presumpce nevinoty dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy, neboť k zabavení majetku došlo, aniž byl rozsudkem trestního soudu shledán vinným ze spáchání korupčních trestných činů.

K námitce porušení zásady rovnosti zbraní v řízení před soudem prvního stupně Soud zopakoval, že řízení, v němž lze uložit povinnost navrácení nelegálně nabytého majetku, aniž je zároveň rozhodováno o otázce viny a trestu odpovědné osoby, spadá do občanskoprávní, a nikoliv trestní větve čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Co se pak týče námitky samotné, Soud odkázal na své předchozí závěry o tom, že z pasivního jednání stěžovatelů bylo možné usuzovat, že se dobrovolně vzdali práva na osobní účast v řízení, a proto nelze přisvědčit tvrzení, že byli zkráceni na svých právech. Tuto námitku proto odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Ohledně námitky prvního stěžovatele ohledně porušení zásady presumpce nevinoty zaručené čl. 6 odst. 2 Úmluvy Soud připomněl, že výsledkem předmětného řízení nebylo rozhodnutí o trestním obvinění prvního stěžovatele, ale uložení opatření, které svou povahou nebylo trestem, nýbrž preventivním a kompenzačním opatřením. Jednalo se tedy ve smyslu článku 6 Úmluvy nikoli o trestní, ale o občanskoprávní řízení. I v občanskoprávním řízení se nicméně může uplatnit zásada presumpce nevinoty, avšak pouze poté, co bylo trestní řízení pravomocně ukončeno, a to s jiným výsledkem než vyslovením viny (*Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013). V projednávané věci však řízení o zabavení majetku proběhlo ještě před ukončením trestního řízení. Soud proto rozhodl, že námitka porušení zásady presumpce nevinoty je s čl. 6 odst. 2 Úmluvy neslučitelná *ratione materiae*.

NUCENÉ PRÁCE

Rozsudek ze dne 4. června 2015 ve věci č. 51637/12 – Chitos proti Řecku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení čl. 4 odst. 2 Úmluvy, jelikož finanční úřady přinutily stěžovatele zaplatit náhradu výdajů armádou vynaložených na jeho vzdělání, jež mu byla uložena proto, že se rozhodl předčasně ukončit svůj pracovní závazek vůči armádě, navzdory tomu, že ještě nebylo rozhodnuto o jeho odvolání k Účetnímu dvoru.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 1986 přijat na Vojenskou školu armádních důstojníků. Pobíral přitom plat, požíval

další sociální výhody a zdarma absolvoval šestileté studium medicíny. Po ukončení studií byl jmenován lékařem u pozemních složek. Podle příslušného zákona měl stěžovatel povinnost sloužit v ozbrojených silách po dobu dvakrát delší, než byla délka jeho studia. V roce 1997 se stěžovatel začal specializovat na anesteziologii a po ukončení pětileté specializace se v souladu se zákonem zavázal pracovat v armádě ještě dalších pět let. Když se v roce 2006 rozhodl opustit armádu, byl generálním štábem informován, že buď musí vykonávat vojenskou službu ještě po dobu přesahující devět let, anebo uhradit náhradu škody, která byla vypočtena na 106 960 eur.

Stěžovatel podal k Účetnímu dvoru návrh na zrušení rozhodnutí generálního štábu z důvodu porušení zákazu nucených prací a požadoval odložení výkonu rozhodnutí o náhradě škody. Ještě před konečným rozhodnutím Účetního dvora, který pozastavil výkon rozhodnutí, byl stěžovatel vyzván finančním úřadem k zaplacení částky 106 960 eur navýšené o další poplatky. V návaznosti na upomínku od finančního ředitelství a vyměření úroků z prodlení stěžovatel tuto částku uhradil.

V prosinci 2013 Účetní dvůr zčásti akceptoval stěžovatelovy námitky, jelikož nebyla do celkové doby služby v armádě zahrnuta pětiletá doba jeho specializace. Následně vrátil stát stěžovateli částku 59 749 eur, což představuje rozdíl mezi již zaplacenou a konečným rozsudkem stanovenou částkou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ODSŤ. 2 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že byl nucen setrvat v armádě po velmi dlouhou dobu, nebo za opuštění armády zaplatit vysoký poplatek, což dle něj představovalo porušení zákazu nucených nebo povinných prací.

Soud úvodem připomněl, že k tomu, aby práce spadala do rozsahu čl. 4 odst. 2 Úmluvy, musí jít o práci vymáhanou pod pohrůzkou trestu a navíc musí jít o takovou práci, k níž se dotyčná osoba nenabídla dobrovolně (*Van der Musselle proti Belgii*, č. 8919/80, rozsudek ze dne 23. listopadu 1983, § 34). Byť čl. 4 odst. 3 písm. b) Úmluvy nepovažuje službu vojenského charakteru za nucenou nebo povinnou práci, Soud s odkazem na předmět a účel Úmluvy a různé instrumenty Mezinárodní organizace práce, Evropskou sociální chartu a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy dovodil, že se toto ustanovení nevztahuje na práci vykonávanou vojáky z povolání.

Soud dále zdůraznil, že stěžovatel si byl dobře vědom principu a rozsahu závazků, které vyplývaly z jeho začlenění do armády. Těžil z bezplatnosti studií, dostával plat a poskytnuty mu byly i další výhody. Náhradou za to musel po ukončení studií po jistou dobu vykonávat službu v armádě.

Výpočet délky této služby a způsob jejího ukončení dle Soudu spadají do prostoru pro uvážení států. Úkolem Soudu je nicméně ověřit, zda stěžovateli nebylo uloženo nepřiměřené břemeno. Pokud služba, jejíž vykonání je nezbytné k získání přístupu k určité profesi, ukládá břemeno, které je natolik nadměrné či nepřiměřené vzhledem k výhodám spojeným s budoucím výkonem této profese, že nelze mít za to, že výkon takové služby byl před tím dobrovolně akceptován, spadá tato služba do zákazu povinné práce (*Van der Musselle proti Belgii*, cit. výše, § 37).

V projednávané věci Soud připomněl, že stěžovatel absolvoval studium medicíny a získal specializaci v oboru anesteziologie díky armádě a využil toho, že jen vojenští lékaři mohli být pracovním přiděleni i do nemocnice, kde již byla naplněna pracovní lékařská kapacita. Vojenští lékaři navíc mohli mimo svou pracovní dobu provozovat soukromou praxi. Také v rámci studií a specializace požívali armádní lékaři různých výhod včetně platu, a proto je dle Soudu povinnost zaplatit státu určitou částku jako uhrazení výdajů za předčasný odchod odůvodněná a jako taková není problematická.

Konkrétní podmínky realizace splnění této povinnosti ovšem dle Soudu mohou narušit rovnováhu mezi individuálním právem dotčeného vojáka a zájmy společnosti. Ve vztahu k výši částky, kterou stěžovatel měl zaplatit, Soud uvedl, že vzhledem k tomu, jaké měl stát výdaje se studiem stěžovatele, nebyla konečná částka necelých 50 tisíc eur (tj. ve výši o něco méně než dvě třetiny prostředků věnovaných stěžovateli) nepřiměřená.

Soud ovšem považoval za problematické, že navzdory odkladu výkonu rozhodnutí musel stěžovatel zaplatit – pod hrozbou úroků z prodlení – finančnímu úřadu původně požadovanou částku (tj. necelých 110 tisíc eur), a to i s dalšími poplatky. Navíc v rozhodnutí stanovujícím náhradu škody nebyla nijak zmíněna zákonem stanovená možnost jejího rozložení v čase na splátky.

Soud proto rozhodl, že tím, že finanční úřady nátlakem přinutily stěžovatele bezodkladně zaplatit původně stanovenou částku náhrady, a tím na něj uložily nepřiměřené břemeno, čímž došlo k porušení čl. 4 odst. 2 Úmluvy.

RODINNÉ PRÁVO

Rozhodnutí ze dne 2. června 2015 ve věci č. 22037/13 – *Canonne proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně odmítl jako zjevně neopodstatněnou stížnost na porušení čl. 6 odst. 1 a článku 8 Úmluvy, v níž stěžovatel namítal zejména to, že vnitrostátní soudy určily jeho otcovství na základě jeho odmítnutí podrobit se genetickým testům.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je vnukem zakladatele společnosti, která vyrábí pastilky Valda, a v minulosti zastával post viceprezidenta této společnosti. Ve stejné společnosti pracovala do roku 1983 i paní C., které se v roce 1982 narodila dcera E. V roce 2002 podala E. soudu návrh, aby jako jejího otce určil stěžovatele. Soud nařídil vyhotovení znaleckého posudku včetně odběru krve stěžovatele. Stěžovatel nicméně nereagoval na výzvy, aby se dostavil k odběru; znalecký posudek tedy nemohl být vypracován.

V roce 2009 vydal soud rozsudek, jímž určil, že stěžovatel je otcem E. Zároveň nařídil, aby byl tento údaj zapsán do jejího rodného listu. V odůvodnění rozsudku soud poukázal na to, že stěžovatel se odmítl podrobit nařízeným testům, jakož i na to, že v době, kdy C. pracovala ve společnosti Valda, podnikli se stěžovatelem společné služební cesty; jedna z těchto cest přitom časově spadala do období početí E., což dokládaly i účtenky z hotelů vystavené na jméno stěžovatele a C.

Stěžovatel se odvolal. Namítal, že prvostupňový soud založil své rozhodnutí na jeho odmítnutí dostavit se k odběru krve, čímž porušil zásadu neporušitelnosti lidského těla. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, když dospěl k závěru, že k porušení zmíněné zásady nedošlo, jelikož rozhodnutí prvostupňového soudu spočívá i na dalších důkazech, a to konkrétně na účtenkách z hotelů (jejichž pravost stěžovatel nepopřel), na výpovědi tehdejšího zaměstnance společnosti, který uvedl, že podnikem kolovaly dohady o vztahu mezi stěžovatelem a C., jakož i na výpovědi syna C. potvrzující existenci tohoto milostného poměru. Odmítnutí stěžovatele podrobit se genetickým testům představovalo za daných okolností pouze doplňkový důkaz jeho otcovství.

Stěžovatel podal dovolání, které však dovolací soud odmítl jako nepřijatelné.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení práva na spravedlivý proces, přičemž zejména uvedl, že vnitrostátní soudy měly některé z důkazů předložených protistranou odmítnout jako nepřijatelné.

Soud připomněl, že Úmluva neupravuje způsob dokazování jako takový a nevyklučuje použití důkazů, které byly získány v rozporu s vnitrostátním právem. Úkolem Soudu je zjistit, zda bylo dané řízení jako celek, tj. včetně provedení dokazování, spravedlivé ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Mantovanelli proti Francii*, č. 21497/93, rozsudek ze dne 18. března 1997, § 34). V projednávané věci mohl stěžovatel vnitrostátním soudům předložit svoje tvrzení týkající se nezákonnosti předmětných důkazů, což se i stalo, a tato otázka byla následně předmětem kontradiktorního řízení.

Spravedlnost daného řízení se přitom nejeví být sporná. Napadené hotelové účtenky navíc nebyly jediným důkazem, na němž soudy založily svá rozhodnutí. Soud proto odmítl tuto část stížnosti jako zjevně neopodstatněnou.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal porušení článku 8 Úmluvy. Uvedl, že francouzské právo zavazuje osoby, proti nimž je vedeno řízení o určení otcovství, aby se podrobily testu DNA. Zásada neporušitelnosti lidského těla přitom dle jeho názoru vylučuje, aby byly v civilních věcech vykonávány nucené genetické testy.

Soud předně uznal, že v projednávané věci došlo k zásahu do stěžovatelových práv chráněných článkem 8, a to hned ze dvou důvodů. Zprv, jak právní uznání, tak i zrušení rodičovského vztahu se přímo dotýká identity dané osoby (*Rasmussen proti Dánsku*, č. 8777/79, rozsudek ze dne 28. listopadu 1984, § 33). Zadruhé, odběr krve představuje zásah do tělesné integrity; genetické údaje se navíc dotýkají intimní identity člověka a mají spojitost se soukromým životem (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 71).

Soud dále konstatoval, že namítaný zásah měl zákonný základ a sledoval legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných, a to ve smyslu ochrany práva E. na respektování jejího soukromého života. Toto právo totiž zahrnuje i právo každého poznat své předky (*Pascaud proti Francii*, č. 19535/08, rozsudek ze dne 16. června 2011, § 48) a rovněž právo na právní uznání vztahu mezi rodičem a dítětem (*Menesson proti Francii*, č. 65192/11, rozsudek ze dne 26. června 2014, § 46).

Ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud uvedl, že projednávaný případ je nutno posuzovat ve světle věcí *Mikulíć proti Chorvatsku* (č. 53176/99, rozsudek ze dne 7. února 2002) a *Ebru a Tayfun Engin Çolak proti Turecku* (č. 60176/00, rozsudek ze dne 30. května 2006). V nich Soud konstatoval porušení článku 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní soudy nedokázaly zabránit, aby bylo řízení o určení otcovství zhačeno tím, že muž označený jako otec se odmítl podrobit testům DNA. V druhém z citovaných rozsudků k tomu Soud poznamenal, že zájem osoby usilující o určení otcovství musí být chráněn i v situaci, kdy toto otcovství nelze stanovit na základě testů DNA. Zásada přiměřenosti vyžaduje, aby vnitrostátní soudy vyvodily důsledky z odmítnutí dotčeného muže podrobit se testům a aby neprodleně rozhodly o žalobě na určení otcovství (*Ebru a Tayfun Engin Çolak proti Turecku*, cit. výše, § 95).

Namítaný postup francouzských orgánů byl dle Soudu v souladu s touto judikaturou, třebaže v projednávané věci na rozdíl od výše citovaných rozsudků nelze mluvit o „nejlepším zájmu dítěte“; E. byla totiž v době zahájení řízení o určení otcovství již zletilá. To však

neoslazuje její právo poznat svůj původ a dosáhnout jeho právního uznání, odvozené z článku 8 Úmluvy, neboť toto právo nezaniká věkem (*Pascaud proti Francii*, cit. výše, § 65). Narození a jeho okolnosti se týkají soukromého života dítěte a posléze dospělého, který je chráněn uvedeným ustanovením Úmluvy (*Odièvre proti Francii*, č. 42326/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2003, § 29).

Soud nadto přihlédl ke skutečnosti, že vnitrostátní soudy svá rozhodnutí o otcovství stěžovatele nezaložily pouze na tom, že se odmítl podrobit genetickým testům; kromě toho vzaly v potaz i podání účastníků, předložené dokumenty a svědecké výpovědi. Jak výslovně uvedl odvolací soud, odmítnutí stěžovatele podrobit se testům představovalo pouze doplňkový důkaz jeho otcovství, který jen potvrdil závěr, k němuž směřovaly i ostatní důkazy.

Pokud tedy vnitrostátní soudy v projednávané věci upřednostnily právo E. na respektování jejího soukromého života před právem stěžovatele, nepřekročily tím prostor pro uvážení, který jim Úmluva poskytuje. I tuto část stížnosti proto Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

Rozsudek ze dne 7. května 2015 ve věci č. 13712/11 – S. L. a J. L. proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že vnitrostátní orgány nepřijaly nezbytná opatření za účelem ochrany vlastnických práv stěžovatelek (tehdy nezletilých dětí) a umožnily směnu nemovitosti v jejich vlastnictví v rozporu s jejich nejlepšími zájmy. Došlo tak k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelky jsou sestry narozené v letech 1987 a 1992. Od roku 1997 stěžovatelky spoluvlastnily velkou vilu v blízkosti moře, kterou pro ně zakoupili jejich matka a otec druhé stěžovatelky za 60 000 eur. V době koupě byla vila ve špatném stavu; do její renovace rodiče následně investovali přibližně 40 000 eur, nicméně vzhledem k nedostatku finančních prostředků na další opravy domu, ke kterému přispělo i trestní stíhání a nakonec i odsouzení otce druhé stěžovatelky k šestiletému trestu odnětí svobody, se rozhodli dům prodat. Dle zákona o rodině vyžadovalo nakládání s nemovitostí ve vlastnictví nezletilých dětí souhlas orgánu sociální péče.

Advokát otce druhé stěžovatelky zastupující otce v trestním řízení podal na základě zmocnění rodičů dětí v roce 2001 žádost k orgánu sociální péče o souhlas s výměnou vily za menší byt v bytovém domě ve vlastnictví jeho tchýně, jehož cena byla odhadována na 55 000 eur. Okolnosti směny nemovitostí nebyly zcela zřejmé. Dle dohody o směně byly hodnoty nemovitostí na stejné úrovni. Dle přílohy k dohodě o směně byla nicméně dosavadní majitelka bytu povin-

na zaplatit dětem rozdíl v ceně nemovitostí ve výši 5 000 eur. Orgán sociální péče vydal se směnou nemovitostí souhlas s tím, že není v rozporu s nejlepšími zájmy stěžovatelek, jelikož se stanou vlastníky bytu, který jim poskytne plně vyhovující podmínky k bydlení.

V roce 2004 podaly stěžovatelky v zastoupení otce druhé z nich žalobu na původní majitelku bytu na neplatnost dohody o směně s tvrzením, že orgán sociální péče nedostatečně ochránil jejich zájmy, jelikož neověřil hodnotu nemovitostí. Současně důvod převodu nemovitosti nespadal pod důvody uvedené v příslušném zákoně. V roce 2005 soud prvního stupně žalobu zamítl bez provedení dokazování s tím, že orgán sociální péče vydal správním rozhodnutí, které je možné napadnout pouze před správními soudy. V roce 2007 odvolací a nejvyšší soud rozsudek potvrdily. V roce 2010 byla odmítnuta ústavní stížnost stěžovatelek.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Stěžovatelky poukazovaly na porušení článku 1 Protokolu č. 1, tedy svého práva na pokojné užívání majetku, jelikož stát prostřednictvím orgánu sociální péče svolil k nezákonné a nemorální směně nemovitostí, aniž si ověřil skutečnou cenu nemovitostí, přičemž bylo zřejmé, že velká vila u moře měla podstatně větší hodnotu než menší byt. Dále poukazovaly na konflikt zájmů způsobený působením advokáta, jehož tchýně byla původním vlastníkem bytu.

Soud uvedl, že článek 1 Protokolu č. 1 nejen chrání jednotlivce proti zásahu ze strany státu do práva na pokojné užívání majetku, ale rovněž zahrnuje pozitivní závazky státu přijmout nezbytná opatření na ochranu vlastnických práv. V každém případě musí být dodržena spravedlivá rovnováha mezi obecným zájmem společnosti a zájmy jednotlivce. Za tím účelem musí Soud provést zevrubnou analýzu dotčených zájmů. Současně pozitivní závazky stanoví státu povinnost zajistit účinné soudní řízení, v němž budou posouzeny případy týkající se vlastnických práv včetně sporů mezi soukromými osobami. V případě, že se jedná o děti, je třeba vzít v úvahu jejich nejlepší zájmy, a to i v oblasti ochrany jejich majetkových práv. Soud proto musí přezkoumat, jak vnitrostátní orgány postupovaly při ochraně vlastnických práv dětí proti úmyslnému či nedbalému chování jejich rodičů nebo jiných zákonných zástupců.

Ve vztahu k projednávané věci Soud předně uvedl, že bude vhodnější ji posuzovat ve světle pozitivních závazků státu na poli článku 1 Protokolu č. 1, jelikož podstatou stížnosti je otázka, zda státní orgány vzaly dostatečně v úvahu nejlepší zájem dětí při směně nemovitostí, jejíž nezbytnou podmínkou byl vzhledem k tehdejšímu věku dětí souhlas orgánu sociální péče.

Soud dále konstatoval, že nejsou zcela zřejmé okolnosti, za kterých byl advokát otce druhé stěžovatelky

zmocněn k podání žádosti k orgánu sociální péče o vydání souhlasu se směnou nemovitostí. Stejně tak panují nejasnosti ohledně obsahu návrhu směnné smlouvy, dle kterého byly hodnoty nemovitostí totožné, a obsahu dodatku ke smlouvě, dle kterého byla původní majitelka bytu povinna nahradit stěžovatelkám investice vložené do vily rodiči stěžovatelek. Směnná smlouva následně stanovila, že strany si byly vědomy skutečnosti, že nepanoval rozdíl v hodnotě nemovitostí a že nebudou mít v tomto ohledu žádné další finanční požadavky. Na základě této smlouvy se stěžovatelky staly vlastníky bytu s garáží a současně obdržely finanční obnos z důvodu rozdílu v ceně nemovitostí. Soudy nicméně odmítly provést důkazy navržené stěžovatelkami, a zůstává tudíž neobjasněno, jak mohla hodnota vily koupené za 60 000 eur spolu s následnou investicí ve výši 40 000 eur odpovídat hodnotě bytu odhadované na 55 000 eur a částce 5 000 eur, která byla stěžovatelkám doplacena.

Orgán sociální péče se nezabýval okolnostmi směny nemovitostí. Jediný úkon, který provedl, byl výslech matky, přičemž nepovažoval za potřebné vyslechnout další zákonné zástupce stěžovatelek, natož je informovat o obsahu směnné smlouvy. Udávanou hodnotu nemovitostí pak orgán péče o dítě bral za danou, aniž místním šetřením či znaleckým posudkem ověřil jejich skutečnou hodnotu. Konečně nevzal náležitě v potaz specifické okolnosti případu, kterými byly finanční problémy matky a odsouzení otce druhé stěžovatelky k výkonu trestu odnětí svobody. Orgán péče o dítě též neustanovil zvláštního opatrovníka dětí, který by nestranně a nezávisle hájil jejich zájmy při směně nemovitostí.

Soud proto rozhodl, že orgán sociální péče nedostatečně posoudil, zda byly okolnosti směny nemovitostí v souladu s nejlepšími zájmy stěžovatelek.

Soud se konečně zaměřil na procesní ochranu, kterou měly stěžovatelky k dispozici. Konstatoval, že v soudním řízení správním musely být stěžovatelky zastoupeny svými zákonnými zástupci resp. advokátem, kteří všichni byli ve střetu zájmů. Zvláštní opatrovník k řádnému hájení jejich zájmů jim nebyl ustanoven. Stěžovatelky tedy správním žalobu proti rozhodnutí orgánu sociální péče nemohly účinně podat. Civilní soudy následně občanskoprávní žalobu stěžovatelek odmítly pouze z důvodu, že rozhodnutí orgánu sociální péče o vydání souhlasu se směnou nemovitostí nebylo napadnuto před správními soudy, a nijak se nezabývaly specifickými okolnostmi případu a nezážily nejlepší zájem dětí.

Soud proto dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nepřijaly nezbytná opatření za účelem ochrany vlastnických práv stěžovatelek při schvalování směnné smlouvy a neumožnily jim účinně napadnout opatření zasahující do jejich vlastnických práv. Došlo tak k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015 ve věci č. 64569/09 – Delfi AS proti Eston-sku

Velký senát Soudu rozhodl patnácti hlasy proti dvěma, že rozhodnutí vnitrostátních soudů o odpovědnosti provozovatele internetového portálu za komentáře třetích osob neznamenaají porušení svobody šíření informací zakotvené v článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V lednu 2006 byl na zpravodajském portálu stěžovatelky publikován článek o účasti lodní společnosti Saaremaa na zmaření plánů na tzv. ledovou cestu – vybudování veřejné cesty přes zamrzlé moře mezi estonskou pevninou a přilehlými ostrovy. V průběhu následujících dnů se pod článkem objevilo množství čtenářských komentářů, z nichž některé obsahovaly urážky a vyhrůžky vůči majoritnímu vlastníkovi lodní společnosti panu L. Zhruba o šest týdnů později právní zástupci pana L. po stěžovatelce žádali odstranění útočných komentářů a náhradu nemajetkové újmy. Společnost Delfi sice komentáře neprodleně odstranila, nicméně náhradu škody odmítla zaplatit. Vnitrostátní soudy nároku pana L. vyhověly a přiznaly mu náhradu nemajetkové újmy ve výši cca 320 eur.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

V řízení před Soudem stěžovatelka namítala porušení článku 10 Úmluvy. Podle jejího názoru neměla povinnost preventivně kontrolovat obsah příspěvků třetích osob ve vnitrostátním právu žádnou oporu. Povaha komentářů navíc nijak nesouvisela s publikovaným článkem, který i vnitrostátní soudy shledaly jako vyvážený a objektivní. Konečně, i když stěžovatelka neprováděla kontrolu či revizi komentářů, poskytovala funkci „nahlásit a odstranit“ přístupnou čtenářům, a také automatické mazání komentářů, které obsahovaly vybraná slovní spojení urážlivé povahy.

Dne 10. října 2013 senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o neporušení článku 10 Úmluvy. Věc byla následně na žádost stěžovatelky postoupena velkému senátu.

Velký senát Soudu v prvé řadě uvedl, že internetový prostor s sebou přinesl nebyvalé rozšíření a posílení svobody projevu, které ale kráčí ruku v ruce i se zvýšenou hrozbou projevů podněcujících násilí či tzv. *hate speech*. Dále zdůraznil, že jeho následující závěry se týkají pouze povinností a odpovědnosti internetového zpravodajského portálu, a ne tradičních tištěných médií. Podtrhl též, že závěry, ke kterým dospěl, se týkají toliko takového internetového portálu, který za ekonomickým účelem poskytuje platformu pro uživatelské komentáře k publikovanému obsahu a jehož někteří uživatelé se dopouštějí zjevně protiprávního pro-

jevu, který porušuje osobnostní práva jiných a spočívá v *hate speech* a podněcování násilí. Závěry rozsudku se tak nevztahují na otevřená internetová fóra, kde mohou uživatelé volně diskutovat a šířit své myšlenky na jakákoli témata. Konečně, v projednávané věci šlo o projev, který byl na první pohled jednoznačně nezákonný, aniž bylo třeba provést jakýkoli právní či jazykový rozbor.

Jelikož mezi účastníky řízení před Soudem nebylo sporné, že došlo k zásahu do práv stěžovatelky chráněných článkem 10 Úmluvy, Soud zkoumal, zda byl tento zásah stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a byl k jeho dosažení „nezbytný v demokratické společnosti“.

Pokud jde o první zmíněnou podmínku, stěžovatelka namítala, že vnitrostátní soudy pochybily v použitelném právu, když její věc neposuzovaly podle vnitrostátní a unijní právní úpravy vztahující se k internetovému prostředí (zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES o elektronickém obchodu) a označily ji za vydavatele, přičemž stěžovatelka sama sebe považovala pouze za pasivního zprostředkovatele diskuse. Soud konstatoval, že posouzení, které předpisy jsou v projednávaném sporu použitelné, je primárně věcí vnitrostátních soudů. Nepřistoupil tedy k vlastnímu hodnocení postavení stěžovatelky, nicméně shledal, že závěr nejvyššího soudu, který ji označil za vydavatele na základě toho, že vystupuje jako aktivní prostředník a nad komentáři má značnou míru kontroly (na rozdíl od čtenářů, kteří své komentáře po odeslání už nemohou změnit nebo smazat), jakož i s poukazem na finanční výnos z její činnosti, byl pro stěžovatelku dostatečně předvídatelný, a požadavek zákonnosti zásahu byl tudíž splněn. Jako legitimní cíl zásahu Soud bez dalšího uznal ochranu pověsti a práv jiných.

Co se týče nezbytnosti zákroku, Soud předně zdůraznil, že projev, který je neslučitelný s hodnotami zaručenými Úmluvou, nepoživá ve smyslu článku 17 Úmluvy ochrany článku 10. Patří sem např. prohlášení popírající holokaust, ospravedlňující pronacistickou politiku, spájající všechny muslimy se závažnými teroristickými činy nebo zobrazující Židy jako původce zla v Rusku (např. *Pavel Ivanov proti Rusku*, č. 35222/04, rozhodnutí ze dne 20. února 2007). Většinu komentářů v projednávané věci lze dle Soudu hodnotit jako *hate speech* či podněcování násilí, a tudíž nespádají pod ochranu článku 10. Nejde tu tedy o svobodu projevu autorů komentářů, ale o to, zda vyvození odpovědnosti stěžovatelky za tyto komentáře bylo porušením její svobody šířit informace. Při hodnocení uvedené otázky Soud vycházel z následujících čtyř kritérií.

Zaprvé se Soud zabýval kontextem předmětných komentářů. Konstatoval, že zpravodajský portál stěžovatelky funguje na komerčním základě: aktivně vyzývá své čtenáře, aby komentovali zveřejněné články, jelikož s počtem návštěvníků portálu stoupají portálu i

příjmy z reklamy. Stěžovatelka tedy má na komentářích ekonomický zájem.

Zadruhé Soud zkoumal, zda mohla v projednávané věci odpovědnost autorů komentářů sloužit jako rozumná alternativa k odpovědnosti internetového portálu. Zde dospěl k závěru, že není jisté, zda by se postižená osoba ve vnitrostátním řízení domohla odhalení identity autorů komentářů. Navíc Soud připomněl, že v zásadě není nepřiměřeným zásahem do svobody projevu médií, pokud je umožněno, aby dotčená osoba žádala odškodnění za zásah do svých osobnostních práv od mediální společnosti, která je obvykle v lepší finanční situaci než samotný původce zásahu [*Krone Verlags GmbH & Co. KG proti Rakousku* (č. 4), č. 72331/01, rozsudek ze dne 9. listopadu 2006, § 32].

Zatřetí Soud zohlednil opatření podniknutá v dané věci stěžovatelkou. Na jejím zpravodajském portálu bylo upozornění, že za obsah komentářů odpovídají jejich autoři a že jsou zakázány komentáře urážlivé, vulgární, výhrušné či podněcovající k násilí nebo nezákonným aktivitám. Portál měl systém automatického mazání příspěvků, které obsahovaly vybraná slovní spojení urážlivé povahy. Dále poskytoval funkci „nahlásit a odstranit“, v rámci níž mohl kdokoliv upozornit administrátory portálu na nevhodný obsah. Administrátoři navíc někdy odstranili nevhodné komentáře z vlastní iniciativy. Dle Soudu tedy nelze tvrdit, že stěžovatelka zcela zanedbala svou povinnost zabránit vzniku újmy u třetích osob. Výše zmíněný automatický filtr nicméně v projednávané věci nebyl schopen identifikovat zjevné a prvoplánové projevy nenávisti a výhrušky proti fyzické integritě pana L. Soud navíc poukázal na skutečnost, že oběť *hate speech* nemusí být vždy individuálně identifikovatelná (např. u projevu namířeného proti skupině osob), případně nemusí mít vždy možnost nahlásit poskytovateli internetových služeb tvrzené porušení svých práv. Schopnost potenciální oběti *hate speech* průběžně monitorovat internet je dle Soudu omezenější než schopnost velkého komerčního internetového portálu zamezit takovým příspěvkům nebo je urychleně odstranit. Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že v případech, jako je projednávaná věc, nemusí být v rozporu s článkem 10 Úmluvy, pokud stát uloží internetovému portálu povinnost neprodleně odstranit zjevně protiprávní komentáře, aniž na ně třetí strana předtím upozorní.

Konečně Soud konstatoval, že důsledky vnitrostátního řízení pro stěžovatelku, tj. povinnost zaplatit zhruba 320 eur, nelze vzhledem ke shledanému porušení osobnostních práv hodnotit jako nepřiměřené, a to i s přihlédnutím k tomu, že stěžovatelka je jedním z největších internetových zpravodajských portálů v Estonku.

Na základě uvedeného Soud rozhodl, že postup vnitrostátních soudů byl založen na relevantních a dostatečných důvodech, a nedošlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudci Raimondi, De Gaetano a Kjølbros a soudkyně Karakas ve společném souhlasném stanovisku zdůraznili, že Soud měl zaujmout jasnější postoj k obecným zásadám týkajícím se odpovědnosti zpravodajského portálu za publikaci uživatelských komentářů, a to tak, aby na tyto portály nebylo ukládáno nadměrné břemeno. Dle jejich názoru odpovědnost internetového zpravodajského portálu by měla nastupovat zejména tehdy, pokud portál věděl nebo měl vědět, že k publikování zjevně protiprávních komentářů dojde nebo došlo.

Soudce Zupančič v souhlasném stanovisku poukázal na širší historické a etické rozměry ochrany osobnostních práv v Evropě. Uvedl, že je zcela nepřijatelné umožnit zveřejnění zvláště agresivní pomluvy za účelem čistě komerčních zájmů a pak se bránit tím, že poskytovatel internetových služeb není za tyto útoky odpovědný. Dodal, že částku náhrady škody uloženou vnitrostátními soudy v projednávané věci považuje za příliš nízkou.

Soudce Sajó a soudkyně Tsotsoria ve společném nesouhlasném stanovisku poukázali zejména na to, že internet poskytuje nové možnosti pro fungování demokracie ve smyslu posílené výměny názorů mezi občany, jejíž klíčovou složku tvoří právě komentáře. I v projednávané věci se předmětné komentáře do určité míry týkaly záležitosti veřejného zájmu, přičemž otázka jejich údajně protiprávní povahy byla podrobena náležitě analýze. Navíc nelze souhlasit s tím, že odpovědnost internetového portálu by měla být vyšší v důsledku toho, že sleduje rovněž ekonomické zájmy: tvorba a zprostředkování informací a idejí něco stojí a komerční povaha médií není a nemůže být důvodem pro snížení úrovně jejich ochrany. Navíc povinnost odstranit urážlivé příspěvky neprodleně po jejich zveřejnění znamená pro portál nutnost zavést nepřetržitou kontrolu; pro takovou absolutní odpovědnost dle nesouhlasících soudců neexistují dostatečné důvody.

Rozsudek velkého senátu ze dne 24. dubna 2015 ve věci č. 29369/10 – Morice proti Francii

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že v souvislosti s trestním odsouzením stěžovatele za to, že jako advokát veřejně kritizoval dva soudce, došlo k porušení čl. 6 odst. 1 i článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel zastupoval vdovu po francouzském soudci Borrelovi, jehož tělo bylo v roce 1995 za zvláštních okolností nalezeno ve východoafrickém Džibutsku. Soudní vyšetřování případu bylo v roce 1997 přiděleno soudcům M. a L. L. Stěžovatel se odvolal proti jejich rozhodnutí neprovádět rekonstrukci případu, načež odvolací soud rozhodnutí zrušil, případ soudcům odňal a přidělil jej soudci P. Na základě dalších zjiště-

ní (zejména přátelského dopisu džibutského státního zástupce adresovaného soudkyni M.) zaslal v roce 2000 stěžovatel ministerstvu spravedlnosti stížnost, ve které uváděl, že vyšetřování vedené soudci M. a L. L. bylo zcela v rozporu s principy nestrannosti a spravedlnosti. Následující den byly v deníku *Le Monde* publikovány výňatky z dopisu, společně s vyjádřením stěžovatele pro tisk, v němž mj. zmínil „ručně psaný a dost důvěrný“ dopis státního zástupce soudkyni i „spikleneckví existující mezi džibutským státním zástupcem a francouzskými soudci“. Článek rovněž odkazoval na probíhající kárné řízení proti soudkyni M. týkající se ztráty dokumentů ze spisu v případě „Scientologie“.

V reakci na zveřejnění článku podali soudci M. a L. L. návrh na zahájení trestního řízení proti šéfredaktorovi deníku, autorovi článku a stěžovateli z důvodu veřejné urážky na cti úředních osob. Stěžovatel byl následně v trestním řízení shledán vinným a byla mu uložena pokuta ve výši 4 000 eur, náhrada nákladů a společně s dalšími pachateli mu byla uložena náhrada újmy ve výši 7 500 eur pro každého soudce. Vnitrostátní soudy (včetně nejvyššího soudu) přitom v odůvodněných odkazovaly na překročení mezí přípustné kritiky.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Dne 11. června 2013 senát páté sekce Soudu rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ale nikoliv k porušení článku 10. Věc byla následně na žádost stěžovatele postoupena velkému senátu.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že jeho věc nebyla přezkoumána nestranným soudem, protože součástí senátu u nejvyššího soudu byl soudce, který v minulosti veřejně vyjádřil podporu straně sporu, soudkyni M.

Soud po zopakování obecných zásad uvedl, že soudce J. M., který byl součástí senátu, jenž v prosinci 2009 vynesl ve stěžovatelově věci rozhodnutí, vyjádřil podporu soudkyni M. v kontextu proti ní vedeného kárného řízení na setkání soudců v červenci 2000. Výslovně tehdy prohlásil: „Nemáme jako prvostupňoví soudci zakázáno říct, že stojíme při paní [M.]. Nemáme zakázáno říct, že paní [M.] má naši důvěru a podporu.“

Soud dále zdůraznil, že soudce J. M. vůči stěžovateli neprojevil osobní podjatost, ten však namítal, že již jeho pouhá přítomnost v senátu vyvolala objektivně odůvodnitelné a legitimní obavy. Soud tak musel posoudit, zda mohly být stěžovatelovy obavy s ohledem na okolnosti případu skutečně odůvodněné. Soud předně poznamenal, že styl, jakým se soudce J. M. vyjádřil na podporu soudkyně M., která proti stěžovateli vznesla obvinění, mohl u stěžovatele vyvolat pochybnosti týkající se nestrannosti soudu. Soud sice zohlednil námitku vlády, že podpora byla vyjádřena dávno

před sporným řízením, nemohl však přehlédnout specifické okolnosti případu, kdy byli stěžovatel jako advokát i soudkyně M. zapojeni do dvou vysoce sledovaných případů, a to ve věci Borrel (v jejímž kontextu stěžovatel pronesl výroky, za které byl stíhán) a ve věci Scientologie (která vedla k prohlášení soudce J. M.). I rozsudek odvolacího soudu ve věci stěžovatele přitom výslovně poukázal na spojitost mezi případy a na osobní nevráživost stěžovatele vůči soudkyni, „s níž se dostal do konfliktu v různých případech“. Právě proti tomuto rozsudku se přitom stěžovatel odvolával k trestnímu kolegiu nejvyššího soudu, jehož součástí byl soudce J. M. Skutečnost, že soudce byl součástí rozšířeného senátu skládajícího se z deseti soudců, přitom není pro posouzení nestrannosti rozhodná. Vzhledem k neveřejnosti porady a hlasování je nemožné zhodnotit skutečný vliv soudce J. M. na věc. V kontextu výše uvedeného tedy nestrannost soudu může být zpochybněna. Stěžovatel navíc nevěděl o tom, že soudce J. M. bude součástí senátu, byl naopak informován, že věc bude projednávat menší senát trestního kolegia. Nemohl se proto přítomností J. M. v senátu žádným způsobem bránit a namítat jeho podjatost.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti byly dle Soudu stěžovatelovy obavy důvodné a k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy došlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že trestním stíháním došlo k porušení jeho práva na svobodu projevu.

Soud úvodem připomněl, že svoboda projevu požívá zvýšené ochrany, pokud jde o debatu týkající se otázek veřejného zájmu, včetně fungování soudnictví, a to i v kontextu probíhajícího řízení (*Roland Dumas proti Francii*, č. 34875/07, rozsudek ze dne 15. července 2010, § 43). Jelikož soudci reprezentují stát, mohou být jako takoví předmětem osobní kritiky, a to v širší míře než běžní občané; výjimkou z tohoto pravidla jsou pouze případy v zásadě nepodložených útoků působících závažnou újmu (*July a SARL Libération proti Francii*, č. 20893/03, rozsudek ze dne 14. února 2008, § 74). Kritiku fungování soudnictví mohou vyslovit i advokáti, byť jsou přitom povinni zohlednit důvěrnost probíhajícího vyšetřování a nedopouštět se urážek, zavádějících tvrzení či bezdůvodných osobních útoků (*Ormanni proti Itálii*, č. 30278/04, rozsudek ze dne 17. července 2007, § 73).

I když nebylo sporu o tom, že zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany jiných, Soud ještě musel přezkoumat, zda byl zásah do stěžovatelových práv také „nezbytný v demokratické společnosti“. Soud se v prvé řadě zabýval postavením stěžovatele, který poznámky na stranu soudkyně učinil z pozice advokáta, zastupujícího stranu sporu. Podle Soudu je nutné odlišovat projevy pronesené v soudní síni (na které se vztahuje vysoká míra tolerance kriti-

ky) od jiných projevů. Současně se vymezil proti ztožňování postavení advokáta a novináře, protože advokáti jsou přímo zapojeni do fungování soudního systému a do obrany procesních stran; na rozdíl od novinářů tak nepůsobí jako vnější svědkové, jejichž úkolem je informovat veřejnost. Soud současně odmítl, že by byla stěžovatelova vyjádření součástí jeho úkolu hájit klienta, jelikož směřovala proti soudcům, kteří v dané době v předmětné věci již nerozhodovali.

Soud se dále věnoval posouzení přínosu vyjádření k debatě o věcech veřejného zájmu. Zdůraznil, že projev se týkal vysoce medializovaného případu, který byl předmětem veřejného zájmu a informovaly o něm i samotné soudy. Stěžovatelovy výroky proto vyžadují vysokou míru ochrany svobody projevu. K povaze sporných tvrzení soud uvedl, že se jednalo spíše o hodnotové soudy než o čistě skutková tvrzení, přičemž s ohledem na jejich obecný tón a kontext šlo především o celkové hodnocení postupu vyšetřujících soudců. Za okolností věci měly dle Soudu tyto hodnotové soudy dostatečný skutkový základ.

Soud též zdůraznil potřebu zohlednit celkové pozadí případu. Uvedl, že předmětná vyjádření nelze redukovat na projev osobní nevráživosti stěžovatele vůči soudkyni, jak tvrdil odvolací soud. Vyjádření byla vyslovena v širším kontextu a netýkala se pouze stěžovatele a soudkyně; směřovala převážně na vedení soudního vyšetřování, které bylo věcí veřejného zájmu. Nad rámec toho Soud uvedl, že advokát by měl být schopen upozornit veřejnost na potenciální nedostatky soudního systému, přičemž soudnictví může z takové konstruktivní kritiky profitovat.

Soud dále konstatoval, že požadavek zachování autority a nestrannosti soudní moci nemůže jednotlivcům bránit ve vyjadřování názorů prostřednictvím hodnotových soudů s dostatečným skutkovým základem týkajících se fungování soudního systému. Dle Soudu stěžovatelovy poznámky nebyly s to zvrátit řádný průběh daného soudního řízení, jelikož kritizovaným soudcům již byla předmětná věc odňata a nově ustanovený soudce ani vyšší soudy nebyly kritikou nijak dotčeni.

Soud na druhou stranu zdůraznil, že k hájení klienta by s výjimkou velmi specifických případů nemělo docházet v médiích, ale před soudy a za použití dostupných prostředků nápravy. Za okolností projednávané věci však Soud shledal, že dostupnost jiných prostředků nápravy pro stěžovatele byla problematická.

Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že stěžovatelovy poznámky nelze hodnotit jako útoky působící závažnou újmu, které jsou v zásadě nepodložené; jednalo se o kritiku dvou soudců, jež představovala součást debaty o věcech veřejného zájmu a byla vznesena v kontextu kauzy, která od začátku přitahovala zvýšenou pozornost médií. Byť tyto poznámky lze vnímat jako ostré, jde o hodnotové soudy s dostatečným skutkovým základem.

Ohledně uložených sankcí Soud shledal, že byly značné (nejen trestní odsouzení, ale i povinnost zveřejnit upozornění v deníku, uhradit náhradu nemajetkové újmy a nákladů poškozeným soudcům) a vnitrostátní soudy dokonce stěžovatelovým postavení advokáta odůvodnily uplatnění přísnějšího trestu.

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že stěžovatelovo odsouzení bylo nepřiměřeným zásahem do jeho svobody projevu, který nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“. Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

TRESTNÍ PRÁVO

Rozsudek ze dne 14. dubna 2015 ve věci č. 66655/13 – *Contrada proti Itálii* (č. 3)

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odsouzení stěžovatele ze spáchání trestného činu, jehož skutková podstata v době páchání skutku procházela judikatorním vývojem, který se ustálil až o několik let později, představuje porušení článku 7 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 1996 byl stěžovatel shledán vinným ze spáchání trestného činu vnější podpory mafiánské organizace, jehož se měl jako policista dopustit v letech 1979 až 1988, a prvostupňovým soudem odsouzen k nepodmíněnému odnětí svobody na dobu deseti let. Odvolací soud toto rozhodnutí nejdříve zrušil, v roce 2006 ho ale po zásahu kasačního soudu potvrdil s tím, že skutková podstata procházela judikatorním vývojem, neboť poprvé byla uplatněna v letech 1994 a 1995, potvrzena byla rozhodnutími kasačního soudu v letech 2002 a 2005. Stěžovatelovo dovolání proti tomuto rozhodnutí bylo v roce 2008 kasačním soudem odmítnuto.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

Stěžovatel na poli článku 7 Úmluvy namítal, že skutková podstata vnější podpory mafiánské organizaci je výsledkem judikatorního vývoje, k němuž došlo až po spáchání skutků, za něž byl odsouzen. S ohledem na rozpory v judikatuře ve vztahu k této skutkové podstatě nemohl s jistotou předvídat, jaké bude právní posouzení namítaných skutků, a tím pádem ani trestnost svého počínání.

Soud se opřel o východiska vytyčená mj. ve věci *Rohlena proti České republice* (č. 59552/08, rozsudek velkého senátu ze dne 27. ledna 2015) a připomněl, že podle článku 7 Úmluvy musí být protiprávní jednání a tresty za ně stanovené zákonem jasně definovány. Souzená osoba má mít možnost se ze znění příslušného ustanovení a v případě potřeby z výkladu, který k němu podaly soudy, dozvědět, jaká konání a jaká opomenutí

zakládají jeho trestní odpovědnost a jaký trest mu z toho důvodu hrozí.

V projednávané věci vyplynulo, že skutková podstata trestného činu, za jehož páchání byl stěžovatel odsouzen, byla poprvé judikatorně zmíněna v roce 1987, později byla ale kasačním soudem v několika případech zpochybněna a odmítnuta. Teprve v roce 1994 byla tato skutková podstata podrobněji rozpracována a uznána, což dle Soudu vyvrací námitku vlády, že v době spáchání skutku se již judikatura týkající se tohoto zločinu nerozcházela. Soud připomněl, že i rozsudek odvolacího soudu z roku 2006 odkazoval pouze na rozhodnutí vynesena až po spáchání příslušných skutků stěžovatelem.

Soud také přihlédl ke skutečnosti, že stěžovatelovy námitky založené na zákazu retroaktivity a předvídatelnosti trestního práva nebyly řádně italskými soudy projednány a ty tak ponechaly bez odpovědi otázku, zda mohl stěžovatel seznat, že se dopouští trestné činnosti.

Na základě těchto okolností dospěl Soud k závěru, že skutková podstata byla výsledkem judikatorního vývoje započatého na konci 80. let a konsolidovaného v roce 1994. Protože tato skutková podstata nebyla v době stěžovatelova jednání dostatečně jasná a předvídatelná, stěžovatel si nemohl být vědom své trestní odpovědnosti. Soud proto rozhodl, že došlo k porušení článku 7 Úmluvy.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 9. dubna 2015 ve věci č. 30460/13 – *A. T. proti Lucembursku*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že neúčastí právního zástupce stěžovatele zbaveného svobody při úvodním výslechu na policii, jakož i nemožností komunikace stěžovatele s jeho právním zástupcem před prvním výslechem u vyšetřujícího soudce došlo k porušení jeho práva na obhajobu v trestním řízení zaručeného čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy. K porušení těchto ustanovení naopak nedošlo tím, že stěžovatelův právní zástupce neměl před prvním výslechem stěžovatele u vyšetřujícího soudce přístup do spisu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, státní příslušník Spojeného království, byl v říjnu 2009 lucemburským státním zastupitelstvím obviněn mj. z trestného činu znásilnění. Na základě evropského zatýkacího rozkazu byl následně zadržen britskými orgány a předán lucemburským orgánům. Necelou hodinu po přiletu do Lucemburska byl za přítomnosti tlumočnicka vyslechnut policií. Podle úředního záznamu nejdříve odmítl vypovídat a dožadoval se svého práva na obhajobu, nicméně poté, co obdržel

poučení o nadcházejícím řízení, nakonec s výsledkem souhlasil. Na konci výsledku požadoval přítomnost právního zástupce při výsledku, ke kterému mělo dojít následujícího dne před vyšetřujícím soudcem. Před něj se druhého dne za přítomnosti tlumočnicka dostavil, přičemž byl poučen o právu vybrat si obhájce z příslušného seznamu, případně si nechat *ex offio* obhájce ustanovit. Za přítomnosti takto přiděleného obhájce došlo za necelé dvě hodiny k výsledku stěžovatele.

V rámci následného řízení byl stěžovatel v březnu 2011 odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody na sedm let. Soud prvního stupně založil své závěry, vedle výpovědi oběti, na výpovědích stěžovatele učiněných jak v rámci výsledku na policii, tak před vyšetřujícím soudcem a při hlavním líčení. Zatímco podle znaleckého posudku nebylo pochyb o pravdivosti výpovědi oběti, soud zdůraznil, že stěžovatel své výpovědi neustále měnil. Tyto dílčí závěry v únoru 2012 potvrdil i odvolací soud. K námitce stěžovatele, že bylo porušeno jeho právo na obhajobu, když při prvním výsledku nebyl přítomen jeho právní zástupce, odvolací soud konstatoval, že stěžovatel s výsledkem bez přítomnosti právního zástupce poté, co byl poučen, sám souhlasil. Kasační soud v listopadu 2012 dovolání stěžovatele odmítl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. C)

ÚMLUVY

Stěžovatel před Soudem namítal, že z důvodu nepřítomnosti právního zástupce při prvním výsledku na policii, jakož i následně z důvodu nemožnosti účinné obhajoby při výsledku před vyšetřujícím soudcem došlo k porušení článku 6 Úmluvy.

a) *K nepřítomnosti právního zástupce při prvním výsledku na policii*

Soud předně konstatoval, že zatímco podle vlády umožňovala příslušná vnitrostátní právní úprava přítomnost právního zástupce i při výsledku na policii, ve světle pokynu nejvyššího státního zástupce z června 2011 se daná zákonná ustanovení v předmětné době nevztahovala na policejní výslech osoby zbavené svobody na základě evropského zatýkacího rozkazu. Soud tak odmítl námitku, podle které se stěžovatel vzdal sám svého práva na právní zastoupení, když tohoto práva byl zbaven automaticky ze zákona. Soud uznal, že stěžovatel ve své počáteční výpovědi veškeré skutky jemu přičítané popřel, připomněl však důležitost předmětného stádia vyšetřování, když důkazy zajištěné v tuto dobu určují vývoj dalšího řízení (*Mehmet Şerif Öner proti Turecku*, č. 50356/08, rozsudek ze dne 13. září 2011, § 21). Soudy prvního a druhého stupně v odůvodnění svých rozhodnutí odkazovaly mj. na předmětný výslech s tím, že stěžovatel své výpovědi neustále měnil. Neobstál tedy ani argument vlády, podle kterého neměla prohlášení stěžovatele učiněná

v této fázi vyšetřování žádný vliv na konečný výsledek řízení. Ani odvolací, ani kasační soud se přítom nezabývaly možností takto opatřený důkaz vyloučit a danou situaci nezhojily. Naopak (byť mezi mnoha dalšími důkazy) na základě jeho úvodní výpovědi stěžovatele odsoudily. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy proto došlo.

b) *K nezajištění účinné obhajoby v rámci řízení před vyšetřujícím soudcem*

Ve vztahu k řízení před vyšetřujícím soudcem stěžovatel namítal, že příslušná právní úprava neumožňovala komunikaci vyslychaného s jeho právním zástupcem před prvním výsledkem u vyšetřujícího soudce. Soud vyzdvihl důležitost porady advokáta s klientem v předmětné fázi řízení, když v projednávané věci byl navíc stěžovatel předchozího dne vyslechnut policií zcela bez přítomnosti právního zástupce. Ten by měl v takových případech poskytnout účinnou a konkrétní pomoc, a nikoli být výsledku toliko fyzicky přítomen; za tím účelem je třeba, aby právní úprava bez jakýchkoli pochybností dotčenou poradu umožňovala. Formulace příslušného ustanovení zákona však spíše naznačuje, že před výsledkem není jakákoliv komunikace s advokátem možná. Zatímco ani z protokolu o výsledku stěžovatele vyšetřujícím soudcem zřejmě nevyplývalo, že stěžovatel měl se svým právním zástupcem dostatek času k poradě, Soud odkázal na zprávu Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) z října 2010, která výše uvedené pochybnosti potvrzovala (podle zprávy uvedly téměř všechny osoby, s nimiž byly ze strany CPT vedeny pohovory, že svého právního zástupce viděly poprvé až při výsledku před vyšetřujícím soudcem). K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy tedy došlo i z tohoto důvodu.

K porušení těchto ustanovení naopak nedošlo tím, že stěžovatelův právní zástupce neměl před prvním výsledkem stěžovatele u vyšetřujícího soudce přístup do spisu. Článek 6 Úmluvy totiž nezaručuje neomezené právo na přístup do trestního spisu před prvním výsledkem a příslušné orgány mohou přístup odmítnout, mají-li dostatečné důvody tak v zájmu zajištění účinnosti vyšetřování a ochrany zájmů spravedlnosti učinit. Podle Soudu právní zastoupení stěžovatele odepřením přístupu do spisu neztratilo účinnost.

Rozsudek ze dne 23. června 2015 ve věci č. 48628/12 – Balta a Demir proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že odsouzením stěžovatelů na základě výpovědi utajeného svědka bez možnosti obžalovaných tohoto svědka vyslyšet došlo k porušení článku 6 Úmluvy. Šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že není nutné se zabývat tím, zda odsouzením stěžovatelů došlo k porušení jejich práva na svobodu projevu.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2010 byli oba stěžovatelé odsouzeni k více než šestiletému trestu odnětí svobody na základě svědectví utajeného svědka. Tento svědek stěžovatele označil za členy ilegální organizace PKK (Strana kurdských pracujících). Svědek byl vyslechnut pouze vyšetřovacím soudcem na základě dožádání při neveřejném jednání. Stěžovatelé neměli možnost svědka vyslechnout v žádné fázi trestního řízení, soud jeho svědectví stěžovatelům pouze přečetl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 VE SPOJENÍ S ČL. 6 ODST. 3 PÍSM. D) ÚMLUVY

Stěžovatelé především namítali, že došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces, neboť utajený svědek, jehož výpověď podle stěžovatelů tvořila základ pro jejich odsouzení, nebyl v žádné fázi trestního řízení podroben otázkám obhajoby.

Soud nejprve připomněl, že jeho jediným úkolem je rozhodnout, zda bylo trestní řízení jako celek spravedlivé, přičemž musí zvážit nejen práva obžalovaných, ale i veřejný zájem a zájem obětí trestných činů na potrestání pachatelů trestné činnosti a také zájmy svědků. Hodnotit přípustnost důkazů v trestním řízení naopak přísluší vnitrostátním soudům (*Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011, č. 26766/05 a 22228/06, § 118).

Při posuzování spravedlivosti řízení ve vztahu k použití výpovědi svědka, který nebyl přítomen při ústních jednáních, Soud v souladu se svou judikaturou posuzuje věc ze tří aspektů (*Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, cit. výše, § 146–147; *Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 45).

Zprv Soud ověřil, zda existoval závažný důvod, pro který bylo stěžovatelům znemožněno klást svědkovi otázky. V projednávané věci vnitrostátní soudy v trestním řízení v žádném stadiu neodůvodnily, proč má být totožnost svědka utajena a proč není možné jej vyslechnout během ústního jednání za přítomnosti obhajoby. Ze spisu nevyplývá, že by se soudy snažily zjistit, jak bylo jejich povinností, zda se strach svědka z prozrazení zakládal na konkrétních a objektivních důvodech. Ani okolnost, že obžalovaní jsou členy ilegální či teroristické organizace, nezbavují soudy jejich povinnosti odůvodnit rozhodnutí o utajení svědka (*Visser proti Nizozemsku*, č. 26668/95, rozsudek ze dne 14. února 2002, § 47–48; *Krasniki proti České republice*, č. 51277/99, rozsudek ze dne 28. února 2006, § 80–83). Soud proto shledal, že v projednávané věci nebylo prokázáno, že existoval závažný důvod pro to, aby bylo stěžovatelům znemožněno vyslýchat svědka. I přes toto zjištění se Soud rozhodl posoudit i zbývající kritéria.

Zadruhé zkoumal, jaká byla váha výpovědi utajeného svědka pro odsouzení stěžovatelů, tedy zda se jednalo o jediný či rozhodující důkaz jejich viny (*Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, cit. výše, § 131). V projednávané věci vzaly vnitrostátní soudy při rozhodování v úvahu více důkazů. Výpověď anonymního svědka tedy nebyla jediným důkazem o vině stěžovatelů. Ostatní důkazy se však týkaly pouze účasti stěžovatelů na manifestacích pořádaných PKK, účast stěžovatelů na činnosti této organizace z nich přímo nevyplývala. Dle Soudu proto bylo nepochybné, že rozhodujícím důkazem pro rozhodnutí o vině stěžovatelů byla právě výpověď anonymního svědka.

Zatřetí se Soud zabýval otázkou, zda byly stěžovatelům poskytnuty dostatečné procesní záruky, které by vyvážily zkrácení jejich práva vyslýchat svědka. Vnitrostátní soudy znaly totožnost anonymního svědka, avšak nepokusily se prověřit jeho důvěryhodnost ani spolehlivost jeho výpovědi, a to i přes důležitost tohoto svědka pro celé řízení (*Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, cit. výše, § 147 a 161). Soud, který rozhodoval o vině a trestu stěžovatelů, svědka nevyšlýchal, a neměl tak možnost si jeho přímým pozorováním při výpovědi utvořit vlastní a nezprostředkovaný názor na jeho věrohodnost a spolehlivost. V odůvodnění rozsudku se navíc nijak otázkou věrohodnosti svědka či jeho případných motivů poskytnout nepravdivé svědectví nezabýval.

Ani poté, co se k soudu v době jednání dostavila osoba, která o sobě tvrdila, že je anonymním svědkem, a poté, co byl soudu doručen dopis, ve kterém údajný anonymní svědek zpochybňoval svou výpověď, se soud nepokusil ověřit, zda se skutečně jedná o onoho anonymního svědka a zda je jeho výpověď spolehlivá. Stěžovatelé a jejich obhájci neměli v žádném stadiu trestního řízení možnost vyslýchat anonymního svědka a zpochybnit jeho důvěryhodnost. Přitom bylo možné tak učinit, aniž by byl zasažen legitimní cíl – ochrana identity svědka. Ten mohl být vyslýchán v oddělené místnosti s audio a videopřenosem na ústní jednání, kde by mu byly kladeny otázky. Vnitrostátní soudy tohoto postupu nevyužily, aniž své rozhodnutí jakkoli odůvodnily. Z rozhodnutí vnitrostátních soudů také nevyplývá, že by se snažily najít jiný, méně omezující způsob ochrany svědka. Možnost komentovat přečtenou výpověď nemůže nahradit přítomnost svědka na ústním jednání, při kterém ho může obhajoba vyslýchat (*Hulki Güneş proti Turecku*, č. 28490/95, rozsudek ze dne 19. června 2003, § 95). Soud proto došel k závěru, že trestní řízení v projednávané věci neposkytovalo stěžovatelům záruky, jež by vyvážily překážky, před které byla obhajoba postavena.

Sohledem na výše uvedené Soud při posuzování spravedlivosti trestního řízení jako celku shledal, že do práva stěžovatelů na obhajobu bylo zasaženo způsobem, který odporuje požadavkům spravedlivého

procesu, a došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelé též namítali, že jejich odsouzením za aktivity v politické organizaci, jež byla podle jejich názoru legální, došlo k porušení jejich svobody projevu a vyjadřování politických názorů. Soud uvedl, že hlavní právní otázkou této stížnosti je, zda bylo trestní řízení proti stěžovatelům vedeno spravedlivě. Jelikož tato otázka již byla vyřešena podle článku 6 Úmluvy, není dle Soudu namístě posuzovat stížnost též ve světle článku 10 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Ve svém částečně nesouhlasném stanovisku soudce Lemmens vyjádřil nesouhlas s rozhodnutím Soudu neposuzovat stížnost ve světle článku 10 Úmluvy. Dle jeho názoru soudům nepřísluší rozlišovat mezi „hlavní“ právní otázkou a „vedlejšími“ otázkami položenými ve stížnosti, proto by Soud neměl omezit svůj přezkum jen na otázku, kterou považuje za hlavní. Soudy by se zásadně měly vyslovit ke každé věci, která je jim předložena. Rozhodnutí nezabývat se některou právní otázkou je výjimečně přípustné, pokud jedna z otázek současně zahrnuje druhou otázku. To se však podle soudce Lemmense v tomto případě nestalo. Rozhodnutí Soudu nezabývat se některou z právních otázek přitom může mít vliv na výši spravedlivého zadostiučinění, které bude stěžovatelům přiznáno.

Rozsudek ze dne 9. dubna 2015 ve věci č. 2870/11 – *Vamvakas proti Řecku* (č. 2)

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivé řízení ve smyslu čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy, a to tím, že dovolací soud namísto odročení jednání odmítl stěžovatelovo dovolání z důvodu, že se k jednání nedostavil ani stěžovatel, ani jeho ustanovený právní zástupce.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl odsouzen za zpronevěru a padělání k trestu odnětí svobody na sedm let. V roce 2009 podal stěžovatel dovolání. Po obdržení předvolání k jednání požádal stěžovatel dovolací soud o ustanovení právního zástupce. V lednu 2010 předseda soudu stěžovatelově žádosti vyhověl a ustanovil obhájce, který měl stěžovatele zastupovat při jednání v únoru 2010 i při případných navazujících jednáních. V únoru 2010 dovolací soud odmítl stěžovatelovo dovolání z důvodu, že se stěžovatel nedostavil k jednání.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že mu nebyla v rámci dovolacího řízení poskytnuta účinná právní pomoc, protože ob-

hájce ustanovený dovolacím soudem se nedostavil k soudnímu jednání, což mělo za následek odmítnutí dovolání. Stěžovatel uvedl, že jeho ustanovený obhájce jej ujistil, že se na jednání dostaví, a že nebyl před ani po jednání informován o důvodu, proč tak neučinil.

Soud připomněl, že cílem Úmluvy je chránit konkrétní a účinná práva, nikoli práva teoretická a zdánlivá. Pouhé ustanovení obhájce proto samo o sobě nezaručuje dostatečnou účinnost jeho pomoci. Státu však nelze přičítat odpovědnost za veškeré neplnění povinnosti ustanoveným obhájcem (*Andreyev proti Estonsku*, č. 48132/07, rozsudek ze dne 22. listopadu 2011, § 71). Vedení obhajoby je v zásadě záležitostí mezi obhájcem a jeho klientem. Ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy nicméně vyžaduje, aby příslušné vnitrostátní orgány zasáhly v situaci, kdy je neplnění povinností ustanoveným obhájcem zjevné, anebo jsou o něm dostatečně informovány jiným způsobem (*Daud proti Portugalsku*, č. 22600/93, rozsudek ze dne 21. dubna 1998, § 38). Pokud jsou vnitrostátní orgány informovány o těchto nedostatcích, jsou povinny buď příslušného obhájce nahradit, nebo jej přimět ke splnění jeho povinností. V opačném případě by požadavek poskytnutí bezplatné právní pomoci ztrácel význam (*Artico proti Itálii*, č. 6694/74, rozsudek ze dne 13. května 1980, § 33; *Kemal Kahraman a Ali Kahraman proti Turecku*, č. 42104/02, rozsudek ze dne 26. dubna 2007, § 35; *Iglin proti Ukrajině*, č. 39908/05, rozsudek ze dne 12. ledna 2012, § 67).

Soud dále konstatoval, že tvrzení stran se liší ohledně důvodu, pro který se ustanovený obhájce k jednání dovolacího soudu nedostavil. Podle Soudu je však nutné zdůraznit, že obhájce, a zejména ustanovený obhájce, není zbaven povinnosti náležité péče, pokud se rozhodne odstoupit z případu nebo se nemůže dostavit k soudnímu jednání. V takovém případě musí uvědomit příslušný orgán, který jej ustanovil, a vykonat všechny nezbytné kroky k zajištění práv a zájmů svého klienta.

V projednávané věci obhájce stěžovatele nesplnění svých povinností nezdůvodnil. Podle tvrzení stěžovatele jej obhájce krátce před jednáním ujistil, že se jej zúčastní. Ze spisu navíc dle Soudu nevyplývá, že by obhájce, jak po jednání tvrdil stěžovatel, telefonicky kontaktoval dovolací soud s žádostí o odročení jednání. Telefonická žádost by ostatně ani nesplňovala formální náležitosti stanovené vnitrostátním právem.

Proto pokud nebylo dle vnitrostátního práva možné zvrátit rozhodnutí o odmítnutí stěžovatelova dovolání, dovolací soud se měl pokusit zjistit důvody, pro které se obhájce stěžovatele nedostavil, a ujistit se, že stěžovatelovy zájmy jsou zajištěny. Skutečnost, že se obhájce k soudnímu jednání nedostavil, aniž požádal o odročení jednání (anebo tak učinil způsobem, který nerespektoval formu předepsanou vnitrostátním právem), představuje dle Soudu „zjevné opomenutí“

(*carence manifeste*) vyžadující přijetí pozitivních opatření příslušnými státními orgány. Dovolací soud měl proto namísto odmítnutí dovolání odročit jednání až do vyjasnění situace. Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy.

Rozsudek ze dne 28. května 2015 ve věci č. 41107/10 – Y. proti Slovinsku

Senát páté sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že vnitrostátní orgány nedostaly povinnosti vyplývající z článku 3 Úmluvy provést účinné vyšetřování údajného pohlavního zneužití stěžovatelky, a to z důvodu délky trestního řízení. Šesti hlasy proti jednomu Soud dále shledal, že selháním vnitrostátních orgánů ochránit osobní integritu stěžovatelky v průběhu trestního řízení došlo k porušení jejího práva na ochranu soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka tvrdila, že byla v období od července do prosince 2001 opakovaně pohlavně zneužita rodinným přítelem X, který jí v té době pomáhal s přípravou účasti v soutěžích krásy a se kterým trávila značné množství času. Stěžovatelce bylo v době údajného zneužití 14 let, X byl ve věku 55 let.

V červenci 2002 podala matka stěžovatelky na X trestní oznámení, den poté stěžovatelka vypověděla na policii, že X ji v dotčeném období nutil k různým sexuálním praktikám, nebyla si však jistá, zda došlo k souloži. V srpnu 2003 byl X obviněn z pohlavního zneužití nezletilé osoby.

V rámci trestního řízení byly vypracovány znalecké posudky ze tří oblastí. Stěžovatelka byla vyšetřena gynekologem, který konstatoval, že u ní nedošlo k defloraci a že nic s jistotou nenaznačuje tomu, že by stěžovatelka měla v dotčené době pohlavní styk s X. Nad rámec lékařského posudku znalec uvedl, že výpověď stěžovatelky o skutkových okolnostech není zcela konzistentní. Znalkyně v oboru klinické psychologie však v chování stěžovatelky pozorovala typické znaky chování oběti pohlavního zneužívání. Dále konstatovala, že vzhledem k následkům, které jednání X na stěžovatelce zanechalo, je otázka, zda během násilného jednání X vůči stěžovatelce skutečně došlo k souloži, podružná. Znalecký posudek v oboru ortopedie uvedl, že X nemohl použít svou levou ruku tak, jak popsala stěžovatelka, neboť od narození trpí postižením a v ruce nemá dostatečnou sílu, aby stěžovatelku fyzicky přemohl.

Soud v trestním řízení nařídil celkem 12 jednání; po zvážení protirečících si důkazů a s přihlédnutím k možnosti, že znaky pohlavního zneužívání v chování stěžovatelky mohly být způsobeny nevhodným chováním jejího otce, se vnitrostátní soud nechal přesvědčit znaleckým posudkem z oblasti ortopedie a v říjnu 2009 zprostil X obžaloby.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘIJATELNOSTI

Žalovaná vláda vznesla námitku nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, neboť stěžovatelka nepodala žalobu na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným jednáním vnitrostátních orgánů. Soud shledal, že v žádném z rozhodnutí, které předložila vláda, nebyla přiznána náhrada nemajetkové újmy za porušení povinnosti státu provést účinné vyšetřování a trestní řízení. Tato žaloba proto stěžovatelce neposkytovala rozumné šance na úspěch a nepředstavovala účinný prostředek nápravy traumat spojených s trestním řízením.

Žalovaná vláda dále namítala ztrátu postavení oběti co do námitky rychlosti řízení, neboť stěžovatelka dosáhla mimosoudního urovnání, v jehož rámci jí byla přiznána částka 1 080 eur jako náhrada újmy vzniklé v souvislosti s délkou řízení. Soud v obecné rovině připustil, že odškodnění za nepřiměřenou délku řízení může poskytnout účinnou nápravu i porušení procesních závazků států vyplývajících z jiných ustanovení Úmluvy, než je článek 6. V projednávané věci však vnitrostátní orgány neuznaly porušení článku 3 Úmluvy, proto je nutné stěžovatelku nadále považovat za oběť namítaného porušení tohoto ustanovení.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že průběh trestního řízení ve věci jejího tvrzeného pohlavního zneužívání nedostál požadavkům vyplývajícím z článku 3 Úmluvy na poskytnutí účinné ochrany proti této trestné činnosti (*M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 1. prosince 2003), jelikož řízení trvalo nepřiměřeně dlouho a soudy nebyly nestranné; zproštění vinny obžalovaného bylo dle jejího názoru výsledkem zaujatosti soudu, který rozhodl na základě nesprávných předpokladů, přičemž opomněl předvolat důležité svědky. Soud uznal, že vnitrostátní orgány stály před nelehkým úkolem rozhodnout o citlivé záležitosti pohlavního zneužívání na základě rozporných svědeckých výpovědí a bez jediného hmotného důkazu, který by nasvědčoval, že se události staly tak, jak je líčí stěžovatelka nebo X. Rozhodným okamžikem řízení byl nakonec posudek v oboru ortopedie, kterým se soud nechal přesvědčit. S přihlédnutím k nashromážděným důkazům a ke skutečnosti, že se v zásadě jednalo o spor „slova stěžovatelky proti slovu X“ a ani z posudků z oboru gynekologie a klinické psychologie nebylo možné učinit jednoznačný závěr, Soud nepovažoval za nerozumné, že vnitrostátní soud odmítl připustit další důkazy a že založil své rozhodnutí především na ortopedickém posudku, který dle něj představoval objektivní lékařský důkaz.

Dle Soudu však řízení poznamenala četná období naprosté nečinnosti vnitrostátních orgánů. Policejní orgán předal zprávu o oznámení stěžovatelky státnímu zastupitelství až rok poté, co ukončil vyšetřování, a to

až na výzvu státního zastupitelství. Ačkoliv státní zástupce požadoval soudní vyšetřování X, vyšetřujícímu soudci trvalo 21 měsíců, než o žádosti rozhodl. Hlavní líčení bylo nařízeno až osm měsíců poté, co byl X obžalován, a kvůli dalším odročením proběhlo až za rok a půl. Od podání trestního oznámení do prvostupňového rozhodnutí tak uplynulo více než sedm let. Ačkoliv dle Soudu nelze spekulovat o tom, zda tyto průtahy měly vliv na výsledek trestního řízení, vnitrostátní orgány nedostály procesnímu požadavku rychlosti řízení vyplývajícímu z článku 3 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení Úmluvy tudíž dle Soudu došlo.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Na poli článku 8 Úmluvy Soud posuzoval, zda způsob, kterým byla stěžovatelka jako oběť trestného činu konfrontována s obžalovaným a vyslýchána, nastolil spravedlivou rovnováhu mezi zájmem obžalovaného na výslechu svědků a zájmy stěžovatelky na ochranu soukromého života a osobní integrity.

Soud připomněl, že trestní řízení by mělo být organizováno takovým způsobem, aby nebyl ohrožen život, svoboda a bezpečnost svědků, zvláště potom obětí, které jsou zároveň v postavení svědka. Zvláště v případě svědectví obětí pohlavního zneužívání, pro které je trestní řízení obzvláště strastiplné, mohou být přijata adekvátní opatření za účelem jejich ochrany, a to za předpokladu, že taková opatření budou slučitelná s účinným výkonem práv obhajoby.

V projednávané věci Soud poprvé posuzoval konflikt práv oběti a práv obhajoby z pohledu oběti. Uznal, že zájem na spravedlivém procesu vyžadoval, aby obhajoba mohla stěžovatelku vyslechnout, neboť v situaci, kdy si ostatní provedené důkazy protiřečily, představovala její výpověď jediný přímý důkaz. Práva obviněného rovněž v obecné rovině vyžadují, aby mu byla dána příležitost vyslechnout svědka a klást mu otázky. Právo obviněného na obhajobu mu však dle Soudu neposkytuje neomezené právo použít jakýkoliv argument. Jelikož přímá konfrontace údajné oběti pohlavního zneužití a osoby z tohoto činu obžalované představuje pro oběť riziko dalšího traumatu, měla by být předmětem pečlivého dohledu vnitrostátních soudů.

Soudu nešlo, že stěžovatelka byla vyslýchána v průběhu čtyř jednání, která proběhla v rozmezí sedmi měsíců; tak dlouhé období je dle Soudu samo o sobě problematické, zvláště když pro dlouhé rozestupy mezi jednotlivými jednáními neexistovaly zjevné důvody. Stěžovatelka byla navíc dvakrát vyslýchána přímo obžalovaným, ačkoliv ten byl při dalších úkonech před soudem zastoupen advokátem. X svůj výslech založil na tvrzení, že ho stěžovatelka v rozhodné době považovala za osobu blízkou, sama jeho společnost vyhledávala a že se mu svěřila s její schopností rozbrečet se na počkání a touhou ovládat muže. Většina otázek tak dle Soudu byla výrazně osobní povahy.

Soud upozornil, že ačkoliv obhajobě musí být ponechán určitý prostor ke zpochybnění věrohodnosti svědka a jeho výpovědi, výslech by neměl být prostředkem k jeho ponížení či zastrašení. Některé otázky X byly přitom návodné a jiné byly kladeny opakovaně. Dle Soudu neměly otázky obžalovaného za cíl zpochybnit pouze věrohodnost výpovědi stěžovatelky, ale zároveň ji ponížit a zpochybnit její charakter. Dle názoru Soudu bylo povinností předsedy senátu dohlížet na formu i obsah otázek a poznámek obžalovaného a případně zakročit. Soud poznamenal, že ačkoli se tak v průběhu řízení několikrát stalo, omezeny byly pouze otázky, které neměly zjevnou spojitost s předmětem řízení. Nicméně i účinné vystupování obžalovaného překročilo mez toho, co lze v zájmu účinného výkonu práv obhajoby tolerovat, a proto měl předseda senátu zasáhnout i v těchto případech. S ohledem na široký prostor, který byl X k výslechu stěžovatelky poskytnut, by omezení jeho osobních poznámek nepřiměřeně nezkrátilo jeho právo na obhajobu. Takové opatření by naopak dle Soudu pomohlo stěžovateli zvládnout zjevně stresující situaci.

Stěžovatelka dále namítala, že právní zástupce X měl být vyloučen z řízení, neboť se s ním neformálně radila ještě před tím, než na X podala trestní oznámení. Vnitrostátní soud námitku stěžovatelky zamítl, neboť dle slovinského práva tato situace nepředstavovala střet zájmů. Za předpokladu, že tvrzení stěžovatelky bylo pravdivé, výslech prováděný právním zástupcem X byl dle Soudu pro její psychický stav výrazně více zatěžující, než kdyby výslech prováděl jiný právník. Navíc informace, které právní zástupce X mohl získat v rámci konzultace, měly zůstat důvěrné a neměly být použity ve prospěch protistrany. Soud proto shledal, že vnitrostátní právo týkající se vyloučení právního zástupce anebo způsob, jakým bylo v dotčeném případě použito, dostatečně nezohlednilo zájmy stěžovatelky.

Soud nakonec vnitrostátnímu soudu vytknul, že znalci v oblasti gynekologie dovolil, aby nad rámec vlastního znaleckého posudku stěžovatelku konfrontoval se závěry policie a znalce v oblasti ortopedie, čímž ji postavil do pozice, v níž se musela obhajovat. Dle Soudu tento postup ještě zvýšil stres stěžovatelky spojený s trestním řízením.

Soud proto uzavřel, že ačkoliv byla v průběhu trestního řízení přijata opatření za účelem vyloučení další traumatizace stěžovatelky (např. vyloučení veřejnosti z hlavního líčení, její výpovědi před vyšetřujícím soudcem nebyl přítomen obžalovaný a jeho právní zástupce, hlavní líčení bylo několikrát přerušeno nebo odročeno kvůli jejímu špatnému psychickému stavu), nepohodlí, které stěžovatelka podstoupila jako svědčící oběť údajného pohlavního zneužívání, v důsledku souhrnu výše popsaných aspektů trestního řízení výrazně překročilo nezbytnou míru, jež nemůže být odůvodněna požadavky spravedlivého procesu. Vni-

trostátní orgány dle Soudu neposkytly stěžovateli ochranu, která by odpovídala spravedlivé rovnováze mezi dotčenými zájmy. K porušení článku 8 Úmluvy proto došlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Yudkivska nesouhlasila s názorem většiny o porušení článku 8 Úmluvy, když vyzdvihla důležitost konfrontace údajné oběti a obžalovaného v případech týkajících se pohlavního zneužívání, kde je výpověď oběti často jediným důkazem. Základním právem obhajoby je tudíž pokládat otázky, které jsou ze své povahy osobní a nepříjemné, které ovšem dovolují soudci pozorovat chování oběti a případně vyloučit věrohodnost její výpovědi. V projednávané věci byla, jak uvedeno výše, přijata některá opatření k ochraně osobní integrity stěžovatelky. Předseda senátu navíc zakázal obžalovanému pokládat některé otázky, na které se tázal opakovaně. Stěžovatelka v době konfrontace již nebyla nezletilá. Dle názoru soudkyně tudíž k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

VĚZEŇSTVÍ

Rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2015 ve věci č. 41418/04 – *Khoroshenko proti Rusku*

Velký senát Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že citelné omezení návštěv doživotně odsouzeného stěžovatele během prvních deseti let výkonu tohoto trestu, kdy byl stěžovatel v nápravné kolonii zařazen do přísného režimu, představuje porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 1995 byl stěžovatel odsouzen za vraždu k trestu smrti, jenž byl v roce 1999 přeměněn na trest odnětí svobody na doživotí. V říjnu 1999 byl stěžovatel přemístěn do nápravné kolonie pro doživotně odsouzené vězně. Během prvních deseti let byl zařazen do přísného režimu, který spočíval zejména v omezení návštěv rodinných příslušníků. Stěžovatel měl jednou za šest měsíců povolenu návštěvu o dvou osobách v trvání maximálně čtyři hodiny, přičemž s návštěvou mohl komunikovat pouze přes sklo či mříže, bez možnosti fyzického kontaktu a za dozoru příslušníka vězeňské služby. Takový režim se na doživotně odsouzené vězně obvykle vztahoval po dobu deseti let od zatčení, v případě stěžovatele se však tato doba začala počítat až od jeho přemístění do nápravné kolonie. Toto zvláštní pravidlo se uplatnilo v případě porušení vězeňských pravidel v průběhu vazby, na základě kterého byl obžalovaný stěžovatel umístěn do samovazby.

V srpnu 2004 se stěžovatel obrátil na ústavní soud s námitkou protiústavnosti desetiletého přísného omezení rodinných návštěv doživotně odsouzených vězňů, avšak jeho stížnost byla odmítnuta jako nepřijatelná. Od října 2009 je stěžovatel zařazen do běžného režimu, v rámci něhož mu jsou povoleny delší a častější návštěvy rodinných příslušníků.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že omezením kontaktu s rodinnými příslušníky, zejména s jeho synem, který se s ním nyní odmítá vidat, v důsledku přísného režimu v nápravné kolonii došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života.

Soud předeslal, že omezení soukromého a rodinného života vězně je nedílnou součástí výkonu trestu odnětí svobody. V rámci respektování práva vězně na rodinný život je nicméně nezbytné, aby státní orgány umožnily, popř. pomohly vězni zachovat kontakt s nejbližší rodinou (*Lavents proti Lotyšsku*, č. 58442/00, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 139). Dále Soud připomněl, že při přezkumu přiměřenosti opatření souvisejících s trestem odnětí svobody je v posledních letech kladen zvýšený důraz na potřebu nastolit náležitou rovnováhu mezi trestem na jedné straně a rehabilitací a reintegrací vězně na straně druhé (*Mastromatteo proti Itálii*, č. 37703/97, rozsudek velkého senátu ze dne 24. října 2002, § 73; *Dickson proti Spojenému království*, č. 44362/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2007, § 75; a *Vinter a ostatní proti Spojenému království*, č. 66069/09 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2013, § 111–116). Soud konečně zdůraznil, že státy nemohou zavést automatická a neflexibilní omezení rodinných návštěv, ale musí umožnit přezkum, zda jsou zákonem stanovená omezení v jednotlivých případech stále vhodná a nezbytná; jinými slovy, Úmluva od států v těchto případech vyžaduje, aby příslušné orgány provedly posouzení přiměřenosti omezení návštěv a poměření práv jednotlivce a veřejného zájmu při zohlednění všech relevantních okolností individuální věci (*Trosin proti Ukrajině*, č. 39758/05, rozsudek ze dne 23. února 2012, § 42–44).

V projednávané věci Soud konstatoval, že uplatněním namítaného vězeňského režimu došlo k zásahu do práva stěžovatele na respektování soukromého a rodinného života. Dále shledal, že tento zásah byl v souladu s vnitrostátním právem. S ohledem na vládu uváděné odůvodnění zásahu (obnovení spravedlnosti, náprava pachatele a předcházení další trestné činnosti) Soud vyjádřil pochybnosti nad tím, zda zásah vůbec sledoval nějaký legitimní cíl ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Nepovažoval však za nutné tuto otázku rozhodnout, jelikož shledal, že namítané opatření nebylo v demokratické společnosti nezbytné.

Soud považoval za důležité, že přísné omezení návštěv vztahující se k vězeňskému režimu stěžovatele bylo časově pevně stanoveno a nebylo možné je zkrátit (v případě špatného chování je naopak bylo možné prodloužit). Jelikož návštěvy představovaly pro stěžovatele, kterému byla jinak umožněna jen písemná korespondence, jedinou možnost kontaktu s rodinou a vnějším světem obecně, podrobil Soud napadený režim pečlivému přezkumu.

Shledal navíc, že ačkoliv v zemích Rady Evropy existuje s ohledem na režim návštěv ve vězení různorodá praxe, minimální četnost návštěv doživotně odsouzených vězňů není v žádném státě nižší než jedna návštěva za dva měsíce. Většina zemí nadto nečiní rozdíl mezi vězni odsouzenými na doživotí a ostatními vězni, přičemž v těchto zemích je povolena alespoň jedna návštěva za měsíc (srovnání 28 států ukázalo, že ve 13 z nich je povolena návštěva jednou za týden, v 6 dvakrát za měsíc, v jednom šestkrát měsíčně a ve zbývajících 8 jednou měsíčně). Rusko se tudíž zdá být jedinou zemí Rady Evropy, která upravuje návštěvy ve vězení ve vztahu k doživotně odsouzeným vězňům jako zvláštní skupině spolu s extrémně nízkou četností návštěv a dlouhou dobou trvání takto přísného režimu. Tato skutečnost proto dle Soudu vede k zúžení prostoru pro uvážení žalovaného státu.

V souladu se svou ustálenou judikaturou Soud dále zdůraznil, že umístění v samovazbě bez přiměřených duševních a fyzických podnětů může mít z dlouhodobého hlediska škodlivé dopady spočívající ve zhoršení duševních a sociálních schopností vězně (*Iorgov proti Bulharsku*, č. 40653/98, rozsudek ze dne 11. března 2004, § 83–84). Stěžovatel mohl v předmětném období sdílet celou maximálně s jedním dalším vězňem, přičemž svůj trest vykonával odděleně od ostatních vězňů. K této skutečnosti je třeba přičíst také délku tohoto režimu a omezenou četnost (navíc jen krátkodobých) návštěv členů rodiny.

Soud připomněl, že dle ustálené judikatury vězněné osoby nadále požívají všech svých základních práv a svobod chráněných Úmluvou s výjimkou práva na osobní svobodu (*Dickson proti Spojenému království*, cit. výše, § 67). S ohledem na zásadu proporcionality je nutné, aby mezi omezujícími opatřeními a situací konkrétního jednotlivce v daném případě existoval rozeznatelný a dostatečný vztah. V posuzovaném případě Soud shledal, že uplatněním příslušného zákona bez přihlídnutí k individuálním okolnostem věci nebyl v dostatečné míře brán ohled na zájmy stěžovatele a jeho rodiny tak, jak to vyžaduje článek 8 Úmluvy.

Během ústního jednání před Soudem žalovaná vláda připustila, že cílem vězeňského režimu stěžovatele byla jeho izolace, a nikoliv opětovné začlenění do společnosti. Soud konstatoval, že přísná povaha napadeného režimu brání doživotně odsouzeným vězňům zachování kontaktu s jejich rodinou, a tím vážně komplikuje jejich sociální začlenění a navrácení do běžné-

ho života. V této souvislosti Soud poukázal na doporučení Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), která uvádí, že režimy pro dlouhodobě odsouzené vězně by měly aktivně usilovat o vyrovnání dopadů vězení spočívajících ve vyrazení ze společnosti.

Soud s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že zásah do práva stěžovatele na respektování soukromého a rodinného života pouze z důvodu výše trestu nebyl přiměřený cílům, na které se žalovaná vláda odvolávala. Soud rovněž konstatoval, že přísný vězeňský režim včetně úplného omezení fyzického kontaktu s návštěvami a rozhovorů v přítomnosti příslušníka vězeňské služby přispěl k tomu, že si stěžovatel nemohl vytvořit bližší pouto se svým synem během zásadního období jeho života. Přísné podmínky návštěv mohly dokonce zabránit návštěvám některých členů rodiny. V projednávané věci tudíž nebyla nastolena spravedlivá rovnováha mezi stěžovatelovými právy na jedné straně a cíli vytčenými vládou na straně druhé. Žalovaný stát tedy překročil prostor pro uvážení, které mu v této oblasti článek 8 Úmluvy ponechává. Došlo proto k porušení tohoto ustanovení Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Pinto de Albuquerque a Turković ve svém společném souhlasném stanovisku uvedli, že dle jejich názoru cíle sledované napadeným ruským zákonem, tj. odplata a izolace, nejsou legitimní. Soudci dále konstatovali, že součástí nápravy porušení práv stěžovatele by mělo být kromě poskytnutí peněžité náhrady také vypracování individuálního plánu pro výkon trestu. V neposlední řadě pak podotkli, že s ohledem na rozsáhlý dopad tohoto rozsudku do vnitrostátního systému by Rusko mělo uvést svou stávající právní úpravu v této oblasti do souladu s mezinárodními standardy.

Rozhodnutí ze dne 21. dubna 2015 ve věci č. 40356/10 – S. S. proti Spojenému království a ve věci č. 54466/10 – F. A. a ostatní proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně dospěl k závěru, že stížnost, v níž byla namítána diskriminace spočívající v odepření nároku na dávky sociálního zabezpečení vězňům dočasně umístěným v nemocnici na psychiatrickém oddělení, ačkoliv jiným osobám umístěným na tomto oddělení byl nárok přiznán, je nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé byli v průběhu výkonu trestu odněti svobody dočasně přemístěni do nemocnice na psychiatrické oddělení. Na tomto oddělení byly umístěny i další osoby, které lze rozdělit do čtyř skupin: první

skupinu představovaly osoby, které zde byly umístěny bez jakékoli vazby na trestní řízení („civilní pacienti“), druhou skupinu osoby, které sem byly umístěny namísto výkonu trestu odnětí svobody, třetí skupinu osoby odsouzené k trestu odnětí svobody, avšak z vězení dočasně přemístěné do nemocnice (do této skupiny spadala i většina stěžovatelů), čtvrtou skupinu pak představovaly osoby odsouzené za trestný čin, ale namísto do vězení dočasně umístěné přímo do nemocnice na psychiatrické oddělení (do této skupiny náležel jeden stěžovatel). U posledních dvou skupin se předpokládá, že po odeznění důvodů hospitalizace budou dotyčné osoby přemístěny do věznice.

Podle vnitrostátních právních předpisů vězni nejsou oprávněni pobírat dávky sociálního zabezpečení po dobu výkonu trestu odnětí svobody. Toto pravidlo se kromě civilních pacientů nevztahuje ani na výše uvedenou druhou skupinu pacientů, neboť nevykonávají trest odnětí svobody. Pacienti vyloučení z pobírání dávek sociálního zabezpečení dostávají týdenní příspěvek na pokrytí jiných výdajů, jehož výše je na uvážení ministra. V praxi se příspěvek liší nemocnice od nemocnice.

Stěžovatelé se na vnitrostátní soudy neúspěšně obrátili s námitkou, že vnitrostátní právní úprava je diskriminační. Soudy však shledaly, že mezi srovnávanými skupinami pacientů jsou zásadní rozdíly, které rozdílné zacházení odůvodňují.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 1 PROTOKOLU Č. 1

V řízení před Soudem stěžovatelé namítali porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 tím, že jim byl během hospitalizace odepřen nárok na dávky sociálního zabezpečení, které náleží ostatním pacientům.

Soud nejprve připomněl, že dávky sociálního zabezpečení spadají do působnosti článku 1 Protokolu č. 1, a proto je na projednávanou věc použitelný i článek 14 Úmluvy (*Stec a ostatní proti Spojenému království*, č. 65731/01 a 65900/01, rozhodnutí velkého senátu ze dne 6. července 2005, § 39), a že status vězně spadá pod pojem „jiné postavení“ obsažený v článku 14 (*Stummer proti Rakousku*, č. 37452/02, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 90). Soud dále připomněl, že pro účely stížnosti na diskriminaci se vězni mohou srovnávat s dalšími skupinami obyvatel, avšak rozhodující v tomto ohledu je kontext, v jakém tak činí. Soud tak v minulosti akceptoval, že pracující vězni jsou ve srovnatelném postavení s ostatními pracujícími, pokud jde o účast na veřejném penzijním pojištění, avšak nejsou ve srovnatelném postavení, pokud jde o zdravotní či úrazové pojištění (*Stummer proti Rakousku*, cit. výše, § 95).

V projednávané věci Soud shodně s vnitrostátními soudy shledal u stěžovatelů shodné rysy jak s vězni spadajícími do výše uvedené druhé skupiny, tak s první skupinou tzv. civilních pacientů. Ve vztahu k vězňům spadajícím do druhé skupiny Soud nicméně zdůraznil, že na rozdíl od nich se stěžovatelům doba strávená v nemocnici započítává do výkonu trestu. Tento rozdíl v jejich trestněprávním statutu je dle Soudu velmi relevantní a významný. Ve vztahu k civilním pacientům Soud zdůraznil, že pro účely srovnání nemusí být dané skupiny totožné, ale postačí, budou-li v obdobném postavení (*Clift proti Spojenému království*, č. 7205/07, rozsudek ze dne 13. července 2010, § 66). Stěžovatelé se tak mohou srovnávat s civilními pacienty, avšak jejich status vězně má velký vliv na posouzení souladu namítané situace s článkem 14 Úmluvy. Konečně Soud odmítl, že by v projednávané věci mohlo být relevantním kritériem zdravotní postižení, jelikož z tohoto důvodu s nimi nebylo v porovnání se zmíněnými skupinami osob zacházeno odlišně (*a contrario Glor proti Švýcarsku*, č. 13444/04, rozsudek ze dne 30. dubna 2009).

Soud v dalším kroku připomněl, že jde-li o otázky hospodářské či sociální strategie, požívají státy širokého prostoru pro uvážení a Soud bude respektovat rozhodnutí zákonodárce, ledaže by zjevně postrádalo rozumné zdůvodnění (*Stummer proti Rakousku*, cit. výše, § 87–89). Obdobně, široký prostor pro uvážení stát požívá též v otázkách vězeňské a trestní politiky (*Clift proti Spojenému království*, cit. výše, § 73). Soud též zohlednil, že rozdíly mezi srovnávanými skupinami osob jsou velké a že Evropská vězeňská pravidla nepředpokládají výplatu životního minima vězňům, ale hovoří pouze o těch vězních, kteří vykonávají práci.

Řešení, které zvolilo Spojené království, je podle názoru Soudu z pohledu článku 14 Úmluvy jednou přípustných možností, o níž nelze říct, že by postrádala rozumné odůvodnění. Zejména argumenty, že příslušná právní úprava má zamezit dvojímu zajištění potřeb vězňů a že nevyplácení sociálních dávek je součástí trestu, mají svou váhu. Jde navíc o přiměřené opatření, jelikož vyloučení z nároku na dávky není širší, než je nezbytné. Je totiž omezeno jen na dobu výkonu trestu odnětí svobody a dnem jeho ukončení, resp. dnem, kdy by byl trest odnětí za normálních okolností ukončen, je nárok na dávky obnoven. Vězeň není ponechán bez zajištění základních potřeb a navíc dostává příspěvek na další náklady. Ačkoliv přiznání tohoto příspěvku záleží na uvážení příslušného orgánu, žádný stěžovatel nenamítal, že by mu byl příspěvek odepřen.

Soud proto rozhodl, že namítané rozdílné zacházení se stěžovateli nepředstavuje diskriminaci v rozporu s článkem 14 Úmluvy, a stížnosti odmítl jako zjevně nepodstatné.

VYVLASTNĚNÍ

Rozsudek ze dne 25. června 2015 ve věci č. 24756/10 – Couturon proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že vnitrostátní soudy stěžovateli nepřiznaly náhradu za pokles ceny jeho nemovitostí v důsledku stavby dálnice v jejich blízkosti, nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je vlastníkem souboru nemovitostí skládajících se ze zámku, vedlejších budov a pozemku o rozloze 27 hektarů. Zámek, vstupní brána a pozůstatky bývalého kláštera jsou od roku 1993 zapsány na seznamu historických památek.

V roce 1996 byl schválen projekt stavby dálnice, za účelem jejíž realizace byly v roce 2000 vyvlastněny části pozemku stěžovatele (88 arů), které sousedí s výše uvedenou vstupní branou. Dálnice, uvedená do provozu v roce 2003, se tak nachází naproti zámku ve vzdálenosti cca 250 metrů od něj.

V roce 2000 soud stěžovateli přiznal cca 18 000 eur jako náhradu za vyvlastněné pozemky; 80 % této částky jako vlastní náhradu za pozemky (*indemnité principale*) a 20 % jako náhradu nákladů na uvedení zbývajících nemovitostí do stavu umožňující jejich opětovné užití (*indemnité de emploi*). Stěžovatel se proti rozsudku odvolal, když požadoval dalších cca 230 000 eur jako náhradu za znehodnocení jeho nevyvlastněných nemovitostí. Opíral se o notářský odhad učiněný na základě znaleckého posudku, v němž notář konstatoval, že s ohledem na skutečnost, že dálnice zásadně narušila estetiku místa a výhled ze zámku, čímž místo zcela ztratilo svůj půvab, došlo ke znehodnocení nemovitostí o 40 %. Odvolací soud stěžovateli nevyhověl s tím, že k tvrzené škodě nedošlo vyvlastněním, ale až následnou stavbou, proto soudy v řízení o náhradě za vyvlastnění nejsou příslušné o ní rozhodnout.

Stěžovatel proto podal žalobu na odškodnění proti státu. Ani v tomto řízení však nebyl úspěšný, jelikož soudy dospěly k závěru, že odškodnění lze v obdobných případech přiznat jen tehdy, je-li závažnost obtíží při užívání nemovitostí způsobených dopravní stavbou abnormální. Stěžovatel však dle soudů nečelil obtížím, které by přesahovaly to, co jsou ve veřejném zájmu nuceni snášet všichni majitelé nemovitostí situovaných v blízkosti obdobných staveb.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatel namítal porušení svého práva na ochranu majetku, jelikož neobdržel odškodnění za znehodnocení svých nemovitostí v důsledku stavby dálnice v jejich blízkosti.

Soud konstatoval, že není sporu o tom, že stěžovatelovy nemovitosti ztratily na hodnotě, a proto došlo k zásahu do jeho práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Soud připomněl, že obdobný zásah nesmí narušit spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem a ochranou práv jednotlivce (*Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, č. 7151/75 a 7152/75, rozsudek pléna ze dne 23. září 1982). Rovnováha je mj. narušena, pakliže je jednotlivec nucen nést zvláštní a nadměrné břemeno (*Perdigão proti Portugalsku*, č. 24768/06, rozsudek velkého senátu ze dne 16. listopadu 2010). V oblasti územního plánování nicméně státy požívají většího prostoru pro uvážení než v případech, kdy jsou dotčena výhradně občanská práva (*Depalle proti Francii*, č. 34044/02, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2010).

Projednávanou věc je dle Soudu třeba posuzovat ve světle věcí *Ouzounoglou proti Řecku* (č. 32730/03, rozsudek ze dne 24. listopadu 2005) a *Athanasiou a ostatní proti Řecku* (č. 2531/02, rozsudek ze dne 9. února 2006), v nichž Soud konstatoval, že dopravními stavbami v blízkosti domů stěžovatelů došlo k podstatnému snížení jejich ceny. V prvním případě se po stavbě dálnice dům stěžovatelky ocitl na křižovatce čtyř silnic a 15 metrů od visutého mostu, přičemž výhled z domu je nyní přímo na dálnici a v místě panuje konstantní hluk a vibrace. V druhém případě se domy stěžovatelů po realizaci stavby nacházejí 5 metrů od kolejí, případně přímo pod železničním mostem; výhled z nich je zcela narušen a v domech panuje konstantní hluk a vibrace. V obou případech řecké orgány stěžovatelům nepřiznaly žádnou náhradu za pokles ceny jejich nemovitostí, čímž byla dle Soudu narušena spravedlivá rovnováha mezi veřejným zájmem a ochranou práv stěžovatelů, a došlo proto k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

V projednávané věci jsou však dle Soudu účinky stavby dálnice na nemovitosti stěžovatele, a to i když je vzat v potaz 40 % pokles jejich ceny, nesrovnatelné s účinky, které měly dopravní stavby na nemovitosti stěžovatelů ve svou výše zmíněných věcech.

K porušení článku 1 Protokolu č. 1 by však i tak mohlo dojít, nezabývaly-li by se vnitrostátní orgány tím, do jaké míry dopravní stavba narušila zbývajících nemovitostí stěžovatele (*Bistrović proti Chorvatsku*, č. 25774/05, rozsudek ze dne 31. května 2007), či by jejich závěry byly svévolné nebo zjevně nerozumné (*a contrario, Antunes Rodrigues proti Portugalsku*, č. 18070/08, rozsudek ze dne 26. dubna 2011).

V projednávané věci však vnitrostátní soudy patřičně přezkoumaly stěžovatelovy námitky týkající se znehodnocení jeho zbývajících nemovitostí stavbou dálnice v řízení, které bylo spravedlivé. Jejich závěry nejsou dle Soudu nijak svévolné ani zjevně nerozumné.

Za těchto okolností tedy podle Soudu, s přihlédnutím k prostoru pro uvážení, které státy v této oblasti požívají, nedošlo k narušení spravedlivé rovnováhy mezi

veřejným zájmem a právy stěžovatele. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 proto nedošlo.

ZDRAVOTNICTVÍ

Rozsudek velkého senátu ze dne 5. června 2015 ve věci č. 46043/14 – Lambert a ostatní proti Francii

Velký senát Soudu rozhodl dvanácti hlasy proti pěti, že nedojde k porušení článku 2 Úmluvy v případě, že se pacientovi, blízkému příbuznému stěžovatelů, v chronickém vegetativním stavu přestane poskytovat výživa a hydratace.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podali rodiče a dva z osmi sourozenců Vincenta Lamberta, který v roce 2008 po vážném úrazu hlavy při dopravní nehodě ochrnil a od té doby se nachází v chronickém vegetativním stavu v nemocnici, kde mu je poskytována výživa a hydratace žaludeční sondou. V dubnu 2013 jeho ošetřující lékař rozhodl o tom, že výživa bude zastavena a hydratace omezena; soud však na návrh stěžovatelů toto rozhodnutí zvrátil. Ošetřující lékař posléze inicioval v dané věci nový rozhodovací proces, v jehož průběhu bylo konzultováno šest lékařů, jakož i rodina Vincenta Lamberta; zatímco jeho manželka a šest sourozenců se vyjádřilo pro ukončení poskytování péče, stěžovatelé byli proti tomuto kroku. V lednu 2014 ošetřující lékař oznámil svůj záměr ukončit poskytování výživy a hydratace Vincentu Lambertovi, a to s odůvodněním, že u pacienta došlo k nezvratnému poškození mozku a další poskytování péče se jeví jako zbytečné a nepřiměřené, jelikož jeho jediným výsledkem je umělé udržování života.

Stěžovatelé se znovu obrátili na soud, který rozsudkem pozastavil výkon uvedeného rozhodnutí. Dotčená nemocnice, manželka Vincenta Lamberta i jeho synovec se proti rozsudku odvolali ke Státní radě (*Conseil d'État*), která si pro účely rozhodování v této věci vyžádala znalecký posudek od tří lékařů. Znalci vyšetřili Vincenta Lamberta celkem devětkrát a ve své zprávě uvedli, že se nachází ve vegetativním stavu bez jakýchkoliv náznaků vědomí, že jeho stav se od vyšetření provedeného v roce 2011 zhoršil, že poškození mozku je u něj nezvratné a že není schopen navázat funkční komunikaci s okolím. Ve svém rozsudku ze dne 24. června 2014 Státní rada dospěla k závěru, že rozhodnutí ošetřujícího lékaře je v souladu se zákonem, a v návaznosti na to zrušila rozsudek prvostupňového soudu. Ještě den předtím, tj. 23. června 2014, stěžovatelé podali stížnost k Soudu, v níž namítali, že zastavení poskytování výživy a hydratace Vincentu Lambertovi by bylo v rozporu s články 2, 3 a 8 Úmluvy. Hned následujícího dne Soud rozhodl o vydání

předběžného opatření v této věci a o přednostním projednání stížnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI

Soud se předně zabýval otázkou, zda jsou stěžovatelé oprávněni namítat porušení výše zmíněných ustanovení Úmluvy. Připomněl, že pokud je stížnost vznesena jinou osobou, než je tvrzená oběť porušení práv, je nutné předložit písemnou plnou moc (čl. 45 odst. 3 jednacího řádu Soudu), jakož i konkrétní a výslovné pokyny udělené tvrzenou obětí (*Post proti Nizozemsku*, č. 21727/08, rozhodnutí ze dne 20. ledna 2009). V případech namítaného porušení článků 2, 3 a 8 Úmluvy ze strany státních orgánů však lze za jistých okolností postupovat odlišně a prohlásit takové stížnosti za přijatelné, i když nebylo předloženo žádné zmocnění, a to se zvláštním přihlédnutím ke zranitelnosti dané oběti z důvodu jejího věku, pohlaví či postižení, která jí znemožňuje podat stížnost, přičemž je třeba vzít do úvahy i vztah mezi obětí a osobou podávající stížnost (*Centre for Legal Resources jménem Valentina Câmpeană proti Rumunsku*, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 103). Uvedený postup je nicméně ve smyslu dosavadní judikatury Soudu možný pouze za splnění dvou podmínek: první podmínkou je riziko, že přímá oběť bude zbavena účinné ochrany svých práv, a druhou je absence konfliktu zájmů mezi obětí a osobou vznášející stížnost.

V projednávané věci dle Soudu tyto podmínky splněny nejsou. Zaprvé, není tu riziko, že Vincent Lambert bude zbaven účinné ochrany svých práv. Z judikatury Soudu totiž plyne, že pokud je ve vztahu ke smrti či zmizení osoby tvrzena odpovědnost státu, příbuzní této osoby mohou namítat porušení článku 2 Úmluvy vlastním jménem (*Centre for Legal Resources jménem Valentina Câmpeană proti Rumunsku*, cit. výše, § 98–99). Zadruhé, v okolnostech případu Soud neshledal za prokázané, že tu existuje průnik zájmů mezi tím, čeho se domáhají stěžovatelé, a tím, co by si býval přál Vincent Lambert. Soud tedy uzavřel, že stěžovatelé nejsou aktivně legitimováni namítat porušení článků 2, 3 a 8 Úmluvy jménem Vincenta Lamberta.

Zároveň však uznal, že jakožto jeho blízcí příbuzní mají *locus standi* namítat porušení článku 2 (tj. práva na život) vlastním jménem, byť je toto porušení zatím toliko potenciální či budoucí (*Taura a ostatní proti Francii*, č. 28204/95, rozhodnutí Komise ze dne 4. prosince 1995). I když je totiž Vincent Lambert stále naživu, nelze pochybovat o tom, že pokud by se mu přestala poskytovat výživa a hydratace, smrt by nastala v krátkém čase.

B. K ODŮVODNĚNOSTI STÍŽNOSTI

Soud se následně zabýval tvrzeným porušením článku 2 Úmluvy.

Úvodem zdůraznil, že francouzské právo nepřipouští úmyslné zbavení života, a tedy ani eutanázii, ale pouze umožňuje, aby za určitých okolností byla ukončena život udržující léčba. V projednávané věci tedy nejde o negativní, ale o pozitivní závazky státu na poli článku 2 Úmluvy. Soud připomněl, že pokud pozitivní závazky státu souvisejí s komplexními vědeckými, právními a etickými otázkami týkajícími se především začátku a konce života, a pokud v této oblasti neexistuje shoda mezi členskými státy, státy požívají jistý prostor pro uvážení (*Vo proti Francii*, č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, § 82; *Haas proti Švýcarsku*, č. 31322/07, rozsudek ze dne 20. ledna 2011, § 55). Ve vztahu k ukončení život udržující léčby přitom shoda na evropské úrovni není, byť většina států takový postup podle všeho umožňuje.

Dále Soud konstatoval, že doposud nikdy nerozhodoval o otázce, která je předmětem této stížnosti; zabýval se nicméně souvisejícími problémy, a to zejména případy, kdy se stěžovatelé domáhali práva zemřít (např. *Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002), nebo případy týkajícími se výkonu či ukončení léčby (např. *Glass proti Spojenému království*, č. 61827/00, rozhodnutí ze dne 18. března 2003). V posledně zmíněné skupině případů Soud postupně vymezil tři faktory, které je v daném kontextu nutno vzít v potaz: zaprvé, zda je ve vnitrostátním právu a praxi zakotven regulační rámec slučitelný s požadavky článku 2 Úmluvy, zadruhé, zda byla zohledněna přání dotčené osoby vyjádřená v minulosti, přání jejích blízkých osob, jakož i názor zdravotnického personálu, a zatřetí, zda je možné obrátit se na soudy, jestliže vzniknou pochybnosti o tom, jaké je nejlepší řešení v zájmu pacienta. V návaznosti na to se Soud věnoval dodržení těchto kritérií v projednávané věci.

Co se týče stávajícího regulačního rámce ukončení život udržující léčby ve Francii, Soud zkoumal příslušnou zákonnou úpravu i její výklad poskytnutý Státní radou a shledal, že tento rámec dostatečně jasně a přesně stanovuje pravidla pro rozhodování lékařů v situacích, jako je ta, která vedla k podání projednávané stížnosti.

Pokud jde o zohlednění přání dotčené osoby, jejích blízkých osob a názor zdravotnického personálu, Soud předně poukázal na to, že i když je příslušná procedura ve francouzském právu označována jako „kolektivní“ a zahrnuje několik konzultací (se zdravotnickým personálem pečujícím o pacienta, minimálně s jedním dalším lékařem a s rodinou či jinými blízkými osobami pacienta), přijetí rozhodnutí je ve výlučné kompetenci ošetřujícího lékaře. Přání pacienta nicméně musí být brána v potaz a rozhodnutí ošetřujícího lékaře musí být odůvodněno. V případě Vincenta Lamberta trvala kolektivní procedura od září 2013 do ledna 2014 a její průběh dokonce přesahoval požadavky zákona; ošetřující lékař konzultoval šest lékařů, přičemž jeden

z nich byl vybrán stěžovateli. Ošetřující lékař dále svolal poradou prakticky celého zdravotnického týmu pečujícího o pacienta a dvě setkání jeho rodinných příslušníků. Manželka Vincenta Lamberta, šest z jeho osmi sourozenců a pět ze šesti dotázaných lékařů se posléze vyjádřili pro ukončení poskytování péče, zatímco stěžovatelé byli proti. Výsledné rozhodnutí ošetřujícího lékaře bylo provázeno třináctistránkovým odůvodněním a Státní rada shledala, že jeho postup byl plně v souladu se zákonem. Soud v této souvislosti upozornil, že francouzské právo neobsahuje ustanovení upravující mediaci mezi členy rodiny v případě, že mezi nimi nenastane shoda, ani nespécifikuje pořadí, v němž mají být názory rodinných příslušníků zohledněny. Soud konečně poukázal i na to, že státy, které umožňují ukončení život udržující léčby, zakotvují různé postupy pro případ, že pacient nezanechal v tomto směru žádné pokyny; kromě lékaře samotného může být konečné rozhodnutí svěřeno lékaři společně s rodinou, pouze rodině či právnímu zástupci pacienta, nebo soudnímu orgánu. Dle Soudu spadá při absenci shody v dané oblasti uspořádání rozhodovacího procesu včetně určení osoby, která přijme konečné rozhodnutí, do prostoru pro uvážení příslušného státu. Proceduru v projednávané věci Soud označil za dlouhou, pečlivou, v souladu se zákonem a splňující požadavky článku 2 Úmluvy.

Třetím a posledním zkoumaným kritériem byla dostupnost soudního přezkumu. Soud tu zdůraznil skutečnost, že stěžovatelé napadli rozhodnutí ošetřujícího lékaře u správního soudu formou naléhavé stížnosti; příslušný soud má přitom pravomoc jak pozastavit výkon uvedeného rozhodnutí, tak posoudit jeho zákonnost a případně se zabývat i slučitelností příslušné zákonné úpravy s Úmluvou. Soud dále upozornil na to, že Státní rada v projednávané věci rozhodovala v plénu složeném ze sedmnácti soudců, což je v řízení týkajícím se předběžného opatření zcela neobvyklé. Navíc si vyžádala znalecký posudek od tří uznávaných specialistů v oblasti neurovědy, který byl připraven velmi podrobně, na základě devíti vyšetření Vincenta Lamberta a po obeznámení se s veškerou jeho zdravotní dokumentací. Ve svém rozsudku Státní rada prozkoumala soulad příslušné zákonné úpravy s Úmluvou a následně i zákonnost výše zmíněné kolektivní procedury a postupu ošetřujícího lékaře. V této souvislosti zejména konstatovala, že ze znalecké zprávy jednoznačně vyplývá, že Vincent Lambert se nachází v chronickém vegetativním stavu a že poškození mozku je u něj rozsáhlé, závažné a nezvratné. Kromě toho se Státní rada snažila zjistit přání pacienta. Jelikož Vincent Lambert nezanechal žádné pokyny, ani nestanovil pověřenou osobu, Státní rada zohlednila svědectví jeho manželky. Ta uvedla, že ona i její manžel pracovali jako ošetřovatelé, často spolu o své profesi mluvili a její manžel přitom několikrát vyjádřil přání nebýt uměle udržován při životě. Státní rada

rovněž vzala v úvahu výpověď několika sourozenců Vincenta Lamberta, dle níž je tento postoj v souladu s osobností, zkušenostmi a názory jejich bratra, jakož i skutečnost, že stěžovatelé netvrdí, že by se Vincent Lambert byl někdy vyslovil protichůdně. Dle Soudu byla Státní rada oprávněna považovat předmětná svědectví za dostatečně určitá pro účely zjištění přání pacienta v daném kontextu.

Ve světle uvedeného Soud rozhodl, že vnitrostátní orgány v projednávané věci dodržely své pozitivní závazky vyplývající z článku 2 Úmluvy. Pokud tedy bude rozsudek Státní rady ze dne 24. června 2014 vykonán, nedojde tím k porušení tohoto ustanovení.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Hajiyev, Šikuta, De Gaetano a Grizzo a soudkyně Tsotsoria ve společném nesouhlasném stanovisku předně uvedli, že stěžovatelé jsou dle jejich názoru aktivně legitimováni namítat porušení článků 2 a 3 Úmluvy jménem Vincenta Lamberta. Tato dvě ustanovení jsou totiž zjevně „jednosměrnými cestami“ v tom smyslu, že jejich obsahem je toliko právo na život a právo nebýt podroben mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení; nezahrnují však negativní aspekt, tj. právo zemřít nebo např. právo být mučen či vyhladověn k smrti. Jediné právo, jehož se Vincent Lambert mohl v rámci článků 2 a 3 domáhat, je tedy právo nebýt vyhladověn k smrti. Nelze proto tvrdit, jak to činí většina, že není prokázán průnik zájmů mezi tím, čeho se domáhají stěžovatelé, a tím, co by si býval přál Vincent Lambert.

Ve vztahu k meritu věci nesouhlasící soudci upozornili na to, že Vincent Lambert není napojen na žádné přístroje na podporu života; dokáže sám dýchat i trávit potravu a k životu potřebuje pouze poskytování

výživy a hydratace žaludeční sondou, což je zanedbatelně invazivní péče, která navíc může být po krátkém zaškolení poskytována i příbuznými pacienta (stěžovatelé se ostatně nabídli, že se tohoto úkolu zhostí). Čím tedy lze odůvodnit postup státu vedoucí ve svém důsledku k tomu, že Vincent Lambert bude vyhladověn k smrti? Jménem jakého zájmu tu stát odmítá chránit život? Nebyly zmíněny žádné finanční ohledy. Nejsou žádné důkazy o tom, že by pacient trpěl bolestmi. Je to proto, že tato osoba už není pro společnost důležitá, není už vlastně ani osobou a jde pouze o „biologický život“? Dle disentuujících soudců nelze v projednávané věci pochybovat o tom, že se jedná o „lidský život“, a ani o tom, že Vincent Lambert je naživu. Jako takový je nadán základní lidskou důstojností, a musí mu být proto poskytována běžná a přiměřená péče, která zahrnuje i poskytování výživy a hydratace.

Pokud jde o otázku, zda by si sám Vincent Lambert takový postup přál, nesouhlasící soudci zdůraznili, že v takto závažných záležitostech je nutné získat absolutní jistotu. Pokud se *ex post facto* vykládá to, co lidé řekli před lety, při plném zdraví a v rámci běžné konverzace, vystavuje to systém riziku závažného zneužití. I kdyby Vincent Lambert skutečně vyjádřil přání nebýt udržován ve stavu velké odkázanosti, znamená to, že by si přál být zbaven jídla a vody. Stěžovatelé ve svém podání k Soudu uvedli – a vláda to nepopřela –, že pokud by Vincent Lambert opravdu chtěl ukončit svůj život, nebyl by přežil 31 dní bez jídla a pouze s omezeným přísunem vody v roce 2013, kdy bylo poprvé rozhodnuto o ukončení poskytování péče, čímž „prokázal vůli k životu, kterou by nebylo správné přehlížet“.

ZÁVĚREM...

Jako každý srpen i letos měl Soud v tomto měsíci soudní prázdniny, proto uplynulé čtvrtletí bylo z hlediska činnosti Soudu o měsíc kratší. I tak však bude příští Zpravodaj plný zajímavého čtení.

Ve vztahu k **České republice** byl Soud aktivní toliko 7. července, kdy přijal dvě rozhodnutí o nepřijatelnosti. Ve věci *Atsae v. Česká republika* (č. 14021/10) Soud s poukazem na stanovisko pléna Ústavního soudu (sp. zn. Pl. ÚS-st 37/13) konstatoval, že jelikož dosud neskončilo řízení o žádosti stěžovatele o azyl včetně jeho fáze před soudy, ministr spravedlnosti nemůže rozhodnout o vydání stěžovatele do Ruské federace, proto je prozatím stěžovatelova námitka, že by v této zemi byl podroben špatnému zacházení, nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost. Ve věci *Vávrová v. Česká republika* (č. 43562/07) Soud shledal, že stěžovatelkou namítaná rizika a povinnosti, které na ni měly přejít v důsledku toho, že jí byly v dědickém řízení proti její vůli vydány majetkové podíly v neaktivních obchodních společnostech, jsou s ohledem na skutečnost, že společnosti jsou již zrušeny či jsou v likvidaci, pouze hypotetické, a proto je její námitka porušení práva na respektování soukromého života zjevně neopodstatněná.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** zmiňme především velmi aktuální rozsudky týkající se **zacházení s cizinci**, při jejichž četbě a sledování aktuálních událostí si nelze nepoložit otázku, nakolik jsou evropské státy v těchto situacích schopny a ochotny respektovat základní hodnoty, na kterých evropská civilizace spočívá. V první řadě ve věci *V. M. a ostatní v. Belgie* (č. 60125/11, rozsudek ze dne 7. července 2015) Soud konstatoval, že tím, že belgické orgány ponechaly stěžovatele, rodinu žadatelů o azyl se třemi malými dětmi, po dobu čtyř týdnů na ulici, bez jakýchkoli prostředků, přístupu k sanitárnímu zařízení a sociální pomoci, dopustily se ponižujícího zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Ve věci *Khlaifia a ostatní v. Itálie* (č. 16483/12, rozsudek ze dne 1. září 2015) se Soud zabýval situací na jihoitalském ostrově Lampedusa v roce 2011, kdy se na něm po událostech tzv. arabského jara vylodilo přes 50 000 uprchlíků. Shledal, že stěžovatelé byli zbaveni svobody nezákonně, nebyl jim sdělen jeho důvod a nemohli se proti němu bránit u soudu. Dále konstatoval, že stěžovatelé byli drženi v přeplněných zařízeních bez náležitého hy-

gienického zázemí a možnosti kontaktu s vnějším světem, a byli tak podrobeni ponižujícímu zacházení. Konečně Soud shledal, že jelikož všechna rozhodnutí o vyhoštění byla téměř identická a nijak se nezabývala individuálními okolnostmi jednotlivých osob, byli stěžovatelé obětí také zakázaného kolektivního vyhoštění.

I další významný rozsudek letošního léta se týká špatného zacházení, tentokrát **policejního násilí**. Ve věci *Bouyid v. Belgie* (č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015) Soud rozhodl, že uštědření facky ze strany policisty osobě zadržené na policejní stanici, aniž použití tohoto násilí bylo zcela nezbytné s ohledem na předchozí jednání dané osoby, přičemž takovým jednáním nejsou dle Soudu verbální urážky policisty, je ponižujícím zacházením v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Taková jednání policistů má pak stát povinností stíhat prostředky trestního práva.

Příští Zpravodaj nicméně nebude jen o špatném zacházení. Soud se zabýval i jinými významnými a citlivými otázkami. Tak ve věci *Parrillo v. Itálie* (č. 46470/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. srpna 2015) Soud shledal, že tím, že italské právo nepovoluje **dárcovství lidského embrya**, které nebylo použito k umělému oplodnění, **na vědecký výzkum**, není v rozporu s článkem 8 Úmluvy. Ve věci *Oliari a ostatní v. Itálie* (č. 18766/11 a 36030/11) pak Soud naopak konstatoval, že je v rozporu s článkem 8 Úmluvy, pakliže italský právní řád stěžovatelům, tvořícím páry osob stejného pohlaví žijící v dlouhodobém partnerském svazku, neumožňuje uzavřít **registrované partnerství**.

Konečně, ve věci *Sóro v. Estonsko* (č. 22588/08, rozsudek ze dne 3. září 2015) Soud připomněl, že i **lustrační opatření** musejí být přiměřená sledovanému cíli. V dané věci neshledal, že by zveřejnění informace 13 let po změně režimu, že stěžovatel vykonával práci řidiče pro KGB, požadavek přiměřenosti splňovalo.

Toto a mnoho dalšího naleznete v příštím Zpravodaji.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Mgr. Kristýna Benešová, Ing. Bc. Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Viktor Kundrák, E.MA, JUDr. Jana Martinková, Ph.D., LL.M., Mgr. Eva Petrová a Mgr. Vladimír Pysk, LL.M.
Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. Úvodní fotografie: © Vít Alexander Schorm.